

**VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS
TARPINSTITUCINIO BENDRADARBIAVIMO KOORDINAVIMO SKYRIUS**

Vilniaus miesto bendrojo ugdymo įstaigų
vadovams, Vaiko gerovės komisijų
pirmininkams

2021-03-01 Nr. A51- /21(3.3.2.26E-AD17)

Kopija:
Bendrojo ugdymo skyriui

**DĖL REKOMENDACIJŲ SIEKIANČIŲ UŽKIRSTI KELIĄ VAIKŲ IŠNAUDOJIMUI
INTERNETE**

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo skyrius (toliau – Skyrius), atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos prašymą, dalijasi metodine informacija siekiant užkirsti kelią vaikų išnaudojimui internete.

Nuo to momento, kai vaikai turi prieigą prie bet kokio elektroninio prietaiso (nešiojamojo kompiuterio, planšetinio kompiuterio ar mobiliojo telefono), reikia atsižvelgti į saugumo aspektus, susijusius su jų naršymu internete. Visada egzistuoja tam tikras žalingų pasekmių rizikos laipsnis, todėl vaikams reikia pasiūlyti priemonių, padedančių jiems apsisaugoti, tačiau ir suaugusiems reikia išlikti budriems, kad pavyktų laiku nustatyti iškilusią seksualinės prievartos internete problemą.

Ispanijos nacionalinis kibernetinio saugumo institutas (INCIBE) pradėjo naują informuotumo didinimo kampaniją #StopChildAbuse, siekdamas sustabdyti nepilnamečių prievartą ir seksualinį išnaudojimą internete ir užkirsti jam kelią. Ši kampanija buvo sukurta kartu su ekspertų grupe, įskaitant Europos kibernetinių nusikaltimų centrą (EC3), vykdamas Europos Sąjungos projektą 4NSEEK (Teismo ekspertizė prieš seksualinį vaikų išnaudojimą). Kampanija apima įvairią vertingą informacinę medžiagą, tokią kaip tinklaraščio įrašai, grafika ir vaizdo įrašai, taip pat vadovas, skirtas daugiausia žmonėms, dirbantiems su vaikais, taip pat medžiagą, skirtą edukaciniams užsiėmimams klasėje. Pagal tikslingą grupę ši medžiaga suskirstyta į keturis blokus (apžvalga, nepilnamečiai, šeimos ir pedagogai) ir yra prieinama dviem kalbomis – anglų ir ispanų:

- anglų kalba: <https://www.incibe.es/en/stop-child-abuse>
- ispanų kalba: <https://www.incibe.es/stop-abuso-menores>

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija kviečia susipažinti su mokomąja medžiaga siekiant geriau suprasti, kaip spręsti problemą, nustatyti galimą riziką ar situacijas ir prireikus ieškoti pagalbos; taip pat informuoja, kad norint gauti daugiau patarimų, galima sekti Europolą „Twitter“ adresu @ EC3Europol arba susisiekti el. p. maria.sanchez@europol.europa.eu.

Skyrius, bendradarbiaudamas su Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių skyriumi, leidinį „Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas internete“ išvertė į lietuvių kalbą (pridedama).

Dėkojame už bendradarbiavimą.

PRIDEDAMA. 26 lapai.

Skyriaus patarėja

Lina Pupelienė

Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas internete

4NSEEK

analizė

Monografija apie šiuolaikines prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete problemas: įspėjamieji ženklai, veismų ir prevencijos gairės remiantis 4NSEEK (Teismo ekspertizė prieš seksualinį vaikų išnaudojimą)

www.incibe.es/en/stop-child-abuse

CHILD ABUSE

Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas

Apie šį vadovą

Tikslas

Šia monografija siekiama išanalizuoti seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete problemą. Jos tikslas – padėti su vaikais ir paaugliais dirbantiems specialistams suprasti, kaip vyksta seksualinis išnaudojimas internete, taip pat gerinti įgūdžius užkirsti kelią įvairioms šiuo metu egzistuojančioms išnaudojimo situacijoms ir į jas reaguoti, taip pat prisidėti prie geresnio visuomenės švietimo.

Šis leidinys yra Europos projekto 4NSEEK (<https://4nseek.incibe.es/>) ir informuotumo didinimo kampanijos #StopChildAbuse www.incibe.es/en/stop-child-abuse dalis

Autorystė

Prie monografijos ir kitos kampanijos „Sustabdykite vaikų išnaudojimą“ (angl. *Stop Child Abuse*) medžiagos rengimo prisidėjo ekspertų darbo grupė, kurią sudaro:

Manuel Ransán, Cristina Gutiérrez ir Carlos Puente iš Ispanijos nacionalinio kibernetinio saugumo instituto (INCIBE); Mafalda Valerio ir Ricardo Estrela iš Portugalijos paramos nukentėjusiesiems asociacijos (APAV); leitenantas Daniel Moreno iš Guardia Civil, Central EMUME (Centrinės moterų ir nepilnamečių palaikymo ir tyrimo grupės) – Teismų policijos techninis skyrius; Cuerpo Nacional de Policía; Maltos policijos pajėgos; Cathal Delaney ir María Sánchez iš EUROPOLO Europos kibernetinių nusikaltimų centro (EC3); Almudena Olaguíbel iš UNICEF Ispanija; Alejandra Pascual ir Selma Fernández iš Ispanijos vaikų netinkamo elgesio prevencijos asociacijų federacijos (FAPMI) ECPAT Ispanija; Gemma Martínez iš EU KIDS ONLINE, vadovaujančios tyrimų grupės, tiriančios vaikus ir naujus Baskų krašto universiteto išteklius.

INSTITUTO NACIONAL DE CIBERSEGURIDAD

<https://www.incibe.es>

Apoio à Víctima

<https://apav.pt/>

<https://www.guardiacivil.es>

<https://www.policia.es/>

<https://pulizija.gov.mt/en/>

<https://www.europol.europa.eu/>

<https://www.unicef.es/>

<https://www.unicef.es/infancia-tecnologia>

<https://www.fapmi.es>

<https://www.ecpat-spain.org>

<https://www.ehu.eus/es/web/eukidsonline/>
<https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/research/research-projects/eu-kids-online/participating-countries/national-languages/spain>

Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas

Apie šį vadovą

Kaip cituoti šį vadovą. Informuotumo darbo grupė, 4NSEEK projektas. Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas internete. 4NSEEK analizė Ispanijos nacionalinis kibernetinio saugumo institutas (INCIBE), Portugalijos paramos nukentėjusiesiems asociacija (APAV), Guardia Civil (Centrinė moterų ir nepilnamečių palaikymo ir tyrimo grupė EMUME, Teismų policijos techninis skyrius), Cuerpo Nacional de Policía, Maltos policijos pajėgos, EUROPOLO Europos kibernetinių nusikaltimų centras (EC3), UNICEF Ispanija, Ispanijos vaikų netinkamo elgesio prevencijos asociacijų federacija (FAPMI) ECPAT Ispanija ir EU KIDS ONLINE, vadovaujanti tyrimų grupė, tirianti vaikus ir naujus Baskų krašto universiteto išteklius. León (Ispanija). 2021 m.

Turinio licencija

Šis leidinys yra **Instituto Nacional de Ciberseguridad (INCIBE)** nuosavybė ir juo galima naudotis pagal „Creative Commons“ tarptautinę „Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0“ licenciją. Todėl šį kūrinių leidžiama kopijuoti, platinti ir viešai paskelbti šiomis sąlygomis:

Priskyrimas. Tretieji asmenys gali iš dalies arba visiškai atgaminti šio leidinio turinį, paminėję jo kilmę ir pareikę aiškia nurodą į INCIBE ir jo interneto svetainę <https://www.incibe.es>.

Toks priskyrimas **neriškia, kad INCIBE padeda trečiajam asmeniui** ar jį remia jam naudojantis jo darbu.

Naudojimas nekomerciniais tikslais. Originali medžiaga ir visi ja naudojantis sukurti išvestiniai kūriniai gali būti platinami, kopijuojami ir rodomi su sąlyga, kad jie nenaudojami komerciniais tikslais.

Dalijimasis panašiais būdais. Jei šis kūrinys pakeičiamas, transformuojamas arba sukuriamas išvestinis kūrinys, jis gali būti platinamas tik pagal šią licenciją.

Jei kūrinys naudojamas pakartotinai arba platinamas, **turi būti aiškiai nurodytos šio kūrinių licencijos sąlygos.** Gavus INCIBE, kaip autorių teisių turėtojo, leidimą, kai kurios sąlygos gali būti netaikomos.

Turinys

1	1. Seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete aplinkybės	
	1.1. Įvadas _____	05
	1.2. Problema _____	05
	1.3. Internete nuo seksualinės prievartos nukentėjusiems vaikams būdingi bruožai _____	08
	1.4. Seksualinės prievartos prieš vaikus internete medžiagos rūšis _____	10
	1.5. Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos populiarinimo ir gavimo metodai _____	12
	1.6. Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos sklaidos priemonės ir metodai _____	15
2	2. Seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete prevencija	
	2.1. Rekomendacijos šeimoms _____	17
	2.2. Gairės pedagogams ir kitiems specialistams _____	19
3	3. Galimų seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete atvejų nustatymas	
	3.1. Įspėjamieji ženklai vaikuose _____	20
	3.2. Rodus seksualinės prievartos prieš vaikus ar jų išnaudojimo medžiaga _____	21
	3.3. Gairės šeimoms, kaip reaguoti _____	22
	3.4. Patarimai pedagogams ir specialistams _____	23
4	4. Svarbūs ištekliai	
	4.1. Organizacijos, kovojančios su seksualine prievarta prieš vaikus _____	24
	4.2. Kaip rasti svarbių išteklių savo šalyje _____	24
	4.3. Svarbūs ištekliai Ispanijoje _____	25
	4.4. Svarbūs ištekliai Portugalijoje _____	25
	4.5. Svarbūs ištekliai Maltoje _____	25

1. Vaikų seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete aplinkybės

1.1 Įvadas

Seksualinė prievarta prieš vaikus internete egzistuoja realybėje. Kasdien platinamas turinys, vaizdai ir vaizdo įrašai, kuriuose vaikai vaizduojami kaip tragiškai nukentėję nuo seksualinės prievartos.¹

Tai situacija, su kuria sunku susitaikyti, ypač atsižvelgiant į tai, kad surasta ir konfiskuota vaikų seksualinės prievartos medžiaga yra tik ledkalnio viršūnė. **Daug daugiau tokių nusikaltimų lieka nepastebėti** gyventojų daugumos ir kiekybine prasme^{3,4}, tiek labai įvairiomis aplinkybėmis, kuriomis internete vykdoma prievarta. Daugelis suaugusiųjų, įskaitant su vaikais dirbančius specialistus, nesuvokia šios problemos, nes tai klausimas, kurį daugelis veikiausiai ignoruoja, kadangi jis itin sudėtingas ir opus. Tuo pačiu metu vis dažniau manoma, kad tai rimta, tačiau tolimesnė problema.

Tačiau tiesa yra ta, kad nukentėti nuo seksualinės prievartos internete **gali kiekvienas vaikas**, ir reikia realistiškai suvokti, kad tokia prievarta egzistuoja, ir imtis veiksmų.

Štai kodėl **būtina didinti visuomenės informuotumą** šiuo klausimu ir pateikti gaires, kaip užkirsti jai kelią ir į ją reaguoti. Apsaugant vaikus turi dalyvauti šeima, mokyklos, specialistų grupės, dirbančios su vaikais ir paaugliais, ir visa bendruomenė. Kiekvienas iš mūsų gali pasinaudoti savo vaidmeniu ir įgūdžiais, kad prisidėtų prie jų skaitmeninio švietimo, prisijungę prie jų mokymosi procese – tai savo ruožtu suteikia galimybę nustatyti bet kokią galimą piktnaudžiaujamą elgesį ir tinkamai bei laiku imtis priemonių užkirsti jam kelią arba bent sušvelninti jo poveikį.

1.2 Problema

Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas internete – tai seksualinės prievartos atvejai, su kuriais susiduria jaunesni nei 18 metų asmenys, tokių prievartos vaizdų ar vaizdo įrašų gamyba ir jų platinimas internete⁵. Seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo atvejai apima raginimą ar prievartą dalyvauti seksualiniuose veiksmuose, prekybą vaikais seksualiniais tikslais, komercinį seksualinį išnaudojimą, kitus seksualinius veiksmus, seksualinius vaizdus ar medžiagą⁷.

1 UNICEF. Vaikai skaitmeniniame pasaulyje. Pasaulio vaikų padėtis 2017 m. https://www.unicef.org/publications/files/SOWC_2017_ENG_WEB.pdf

2 Europolas. Prievarta ir prievartavimas internete kaip nusikaltimo, kuris paveikia vaikus, forma: teisėsaugos perspektyva <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/online-sexual-coercion-and-extortion-form-of-crime-affecting-children-law-enforcement-perspective>

3 Interneto stebėjimo fondas. 2018 m. metinė ataskaita. Vieną kartą per metus. <https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/reports/2019-04/Once upon a year - IWF Annual Report 2018.pdf>

4 INHOPE. 2019-ųjų metinė ataskaita.

https://inhope.org/media/pages/the-facts/download-our-whitepapers/e09e3a0238-1603115653/2020.10.19_ih_annualreport_digital.pdf

5 Pagrindinės 4NSEEK ekspertų darbo grupės išvados

6 Europolas. Vaikų seksualinis išnaudojimas <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation>

7 Jungtinės Tautos. Vaiko teisių konvencija. 34 straipsnis. <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>

Pagal Europos teisinę sistemą⁸ tokiais atvejais laikomas ir skaitmeninio turinio, susijusio su seksualine prievarta prieš vaikus, turėjimas arba ketinimas įsigyti tokios medžiagos, jos platinimas, siūlymas ir gamyba arba bendradarbiavimas taip, kad tai taptų įmanoma.

Ši sąvoka yra glaudžiai susijusi **su kitomis**:

Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų prievartavimas^{9,10}

Šantažas, siekiant iš vaikų ir paauglių gauti seksualinio atspalvio vaizdus ar vaizdo įrašus, susitikimai fizinei prievartai taikyti ar pinigams gauti. Šantažas pasireiškia grasinimais, pvz., viešai atskleisti pirmiau gautus intymius vaiko atvaizdus (prisipažinimus, nuotraukas ir kt.).

Viliojimas internete¹¹

Tai procesas, kurio metu suaugusysis užmezga ryšį su vaiku ar paaugliu internete, o suaugusysis gali netgi apsimesti kitu vaiku, siekdamas užmegzti pasitikėjimo santykius, kad vėliau galėtų jį šantažuoti seksualiniais tikslais.

Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga¹²

Tai turinys, kuriame rodomi seksualinės prievartos prieš vaikus ir paauglius veiksmai ir (arba) daugiausia dėmesio skiriama jų genitalijų ar išangės sritims (CSAM), įskaitant ir vaikų seksualinio išnaudojimo medžiagą (CSEM). Be to šis terminas apima ir kitą įprasto ar kasdienio pobūdžio turinį, naudojamą seksualiniais tikslais.

Paties sukurtas seksualinis turinys¹³

Atvejai, kai vaikai ir paaugliai fotografuoja save kompromituojančiomis pozomis ar seksualiniais tikslais. Jis apima savanoriškai ir prievarta sukurtą turinį. Visada kyla pavojus, kad toks turinys gali būti platinamas internete ar internete ir taip kelti riziką vaikams arba būti naudojamas kaip kitų asmenų prievartavimo priemonė.

Seksualinė prievarta prieš vaikus internete yra **nuolat aštrėjanti problema**¹⁴, kurią lemia technologijų pažanga ir internetas. Tai visiems gyventojams visame pasaulyje prieinama priemonė, sudaranti sąlygas neribotam ryšiui be sienų ar laiko apribojimų. Be to, kasdien sukuriami nauji metodai ir taikomios programos. Nors jie ir nėra specialiai skirti nusikalstamai veiklai vykdyti, galiausiai jie naudojami piktnaudžiaujamo pobūdžio turiniui kurti ir platinti. Pavyzdžiui, ryšio paslaugos naudojamos vaizdo žaidimuose, kuriuose vyksta pokalbiai ir bendraujama vaizdo skambučiais, kuriais piktnaudžiaujant skleidžiamas intymus ar seksualinio atspalvio kitų asmenų turinys be jų sutikimo.

Kitas trukdantis veiksnys yra technologijų naudojimo dažnis ir mastas. **Vaikai paprastai naudojami** tokiomis technologijomis, ir kartais tai daro masiškai¹⁵, todėl nusikaltėliai gali su jais susisiekti naudodamiesi tomis pačiomis platformomis ir paslaugomis, kuriose jie bendrauja. Pažeidėjai gali įtraukti vaikus į vaikų socialinį tinklą arba internetinį komandinį žaidimą. Be to, netikri saugumo, anonimiškumo ir galios internete jausmai gali sumažinti socialinius apribojimus ir paskatinti pernelyg didelį pasitikėjimą vaikais ir paaugliais, kurie dėl naivumo ar nežinojimo gali per daug atsipalaiduoti reaguodami į kitų žmonių, įskaitant nepažįstamus asmenis, bandymą susisiekti ar prašymus.

8. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/93/2011-12-17>

9. Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. H.4.III skyrius. Vaikų seksualinis prievartavimas. <http://luxembourgguidelines.org>

10. Europol. Seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų prievartavimas internete <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation/online-sexual-coercion-and-extortion-of-children>

11. Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. H.4.i skyrius „Viliojimas“. <http://luxembourgguidelines.org>

12. Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. F.4.i skyrius „Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga ir vaikų seksualinio išnaudojimo medžiaga“ ir F.4.iii skyrius „Seksualizuoti vaikų atvaizdai ir vaikų erotika“. <http://luxembourgguidelines.org>

13. Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. F.4.iv skyrius. Savo paties sukurtas seksualinis turinys (medžiaga). <http://luxembourgguidelines.org> <http://luxembourgguidelines.org>

14. Europol. Vaikų seksualinis išnaudojimas. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation>

15. ES vaikai internete 2020 m. Tyrimo rezultatai iš 19 šalių. <https://www.is4k.es/sites/default/files/contenidos/informe-eukidsonline-eu-2020.pdf>

Galiausiai reikia pabrėžti didelę riziką keliančią veiklą, pvz., sekstingą¹⁶ (savo sukurtų seksualinio atspalvio atvaizdų siuntimą internetu) arba vaikus, kurie socialiniuose tinkluose¹⁷ siūlo savo sukurtą seksualinį turinį už dovanas ar pinigus. Tarp vaikų tai tampa socialiai normalu. Tačiau iš tiesų **pažeidėjams yra naujų būdų gauti seksualinės prievartos medžiagos**. Kiekviena (-s) sukurta (-s) arba pasidalyta (-s) intymi nuotrauka ar vaizdo įrašas atveria duris galimam nekontroliuojamam platinimui, prievartavimui ar piktnaudžiavimui.

Daugiau informacijos apie populiarinimo ir turinio pateikimo būdus:

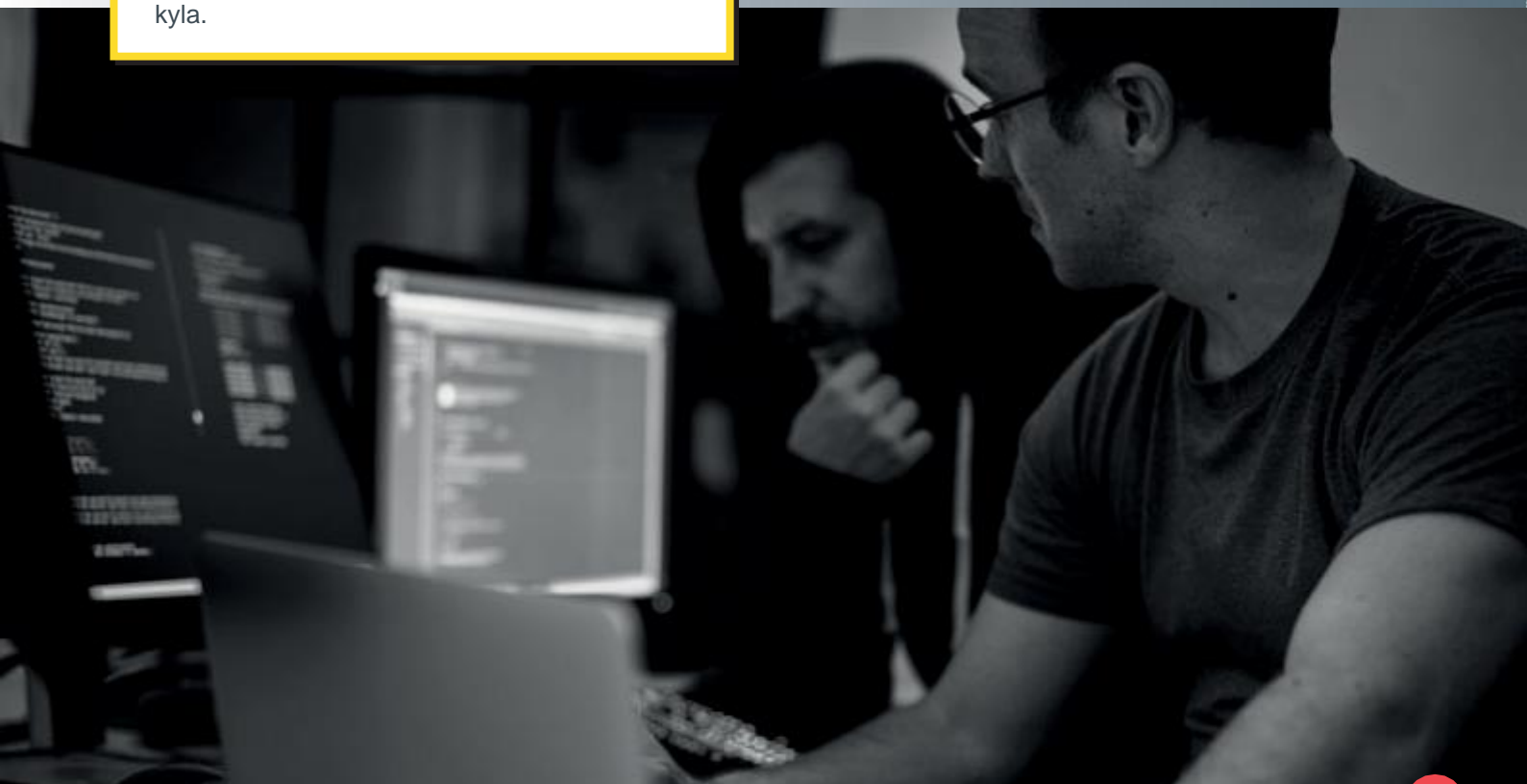
12 PUSLAPIS

Tėvai mažai žino apie seksualinės prievartos internete riziką¹⁸. Jie vertina tokią situaciją kaip labai rimtą, tačiau mano, kad ji tolima arba labai mažai tikėtina, kad ji gali susiklostyti artimiausioje aplinkoje ir paveikti jų vaikus. Dėl tokio įsitikinimo gerokai sunkiau didinti informuotumą apie problemą, kaip užkirsti jai kelią, nustatyti galimus piktnaudžiavimo požymius ir kovoti su ja, kai ji kyla.

Dabartinės tendencijos

Procesai, kuriais naudojamosi siekiant suvilioti ir gauti seksualinės prievartos medžiagos, vyksta vis greičiau, ir vienu metu paveikia daug nukentėjusiųjų^{19,20}. Pažeidėjai dažnai veikia metodiškai ir savo metodus vienu metu arba paeiliui kartoja su šimtais internetu besinaudojančių vaikų. Taip didėja tikimybė gauti turinio, todėl labiau tikėtina, kad tai bus veiksminga ir produktyvi praktika.

¹⁶ Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. F.4.v skyrius. „Sekstingas“. <http://luxembourgguidelines.org>

¹⁷ Kas yra *OnlyFans*? Ką turi žinoti tėvai <https://www.internetmatters.org/hub/news-blogs/what-is-onlyfans-what-parents-need-to-know/>

¹⁸ EUKidsOnline. Las familias en la convergencia mediática: competencias, mediación, oportunidades y riesgos online. <https://www.is4k.es/sites/default/files/contenidos/informe-eu-kids-online-mediacion.pdf>

¹⁹ Vaikų išnaudojimo ir internetinės apsaugos centras. Vaikų seksualinio išnaudojimo ir prievartos prieš vaikus grėsmės vertinimas. 2013 m. birželis https://www.norfolkiscb.org/wp-content/uploads/2015/03/CEOP_Threat-Assessment_CSE_JUN2013.pdf

²⁰ Thorn. Sekvestracija. 2017 m. apklausos, kurioje dalyvavo 2 097 išgyvenę asmenys, santrauka https://www.thorn.org/wp-content/uploads/2019/12/Sextortion_Wave2Report_121919.pdf

1. Vaikų seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete aplinkybės

1.3 Nuo seksualinės prievartos internete nukentėjusiesiems vaikams būdingi bruožai

Prieš imantis tolesnių veiksmų būtina pabrėžti, kad nuo seksualinio išnaudojimo ar išnaudojimo internete nukentėjusių vaikų **tipiško profilio nėra**²¹. Tai gali įvykti bet kokio amžiaus vaikui iš bet kokios šeimos ar gyvenančiam bet kokiomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis. Šiais laikais vis labiau nyksta ribos, skiriančios ankstyvąją vaikystę, paauglystę ir jaunystę, o vaikai ir paaugliai plačiai naudojami internetu. Tiesą sakant, 4NSEEK projekto ekspertų grupės išvados rodo, kad probleminės situacijos labai skiriasi pagal dažnį ir pobūdį, atsižvelgiant į vaiko individualias savybes, pvz., lytį ar amžių.

Pavyzdžiui, būtų logiška manyti, kad nusikaltimų, įvykdytų naudojantis prijungtais įrenginiais, **dažnis palaipsniui didėja su amžiumi** ir vis labiau plintant tokių technologijų naudojimui. Šis įprotis padidintų ryšio su nepažįstamais žmonėmis tikimybę, siejamą su paauglystėje įprastu padidėjusiu susidomėjimu seksualumu.

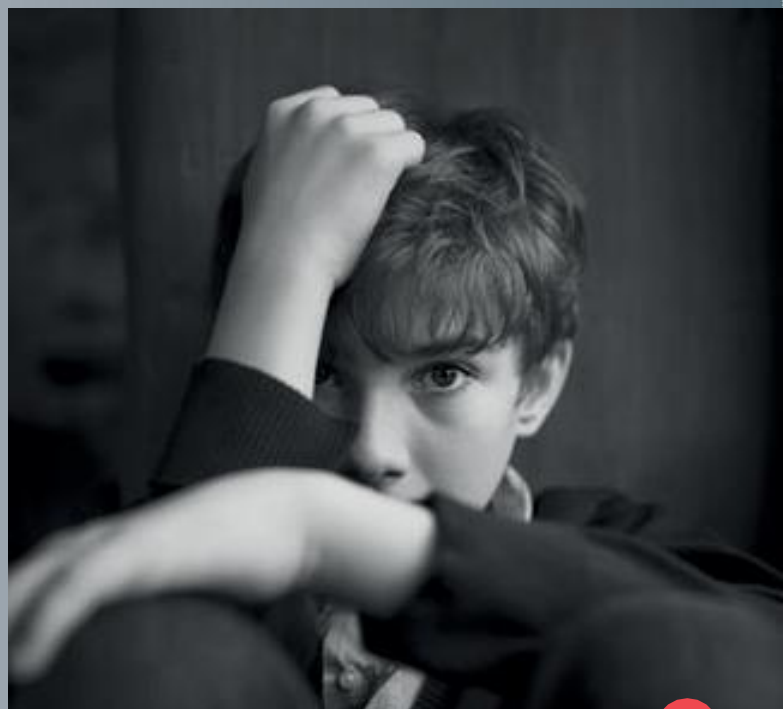
Tačiau turinio, sukurto tiesiogiai taikant seksualinę prievartą ir seksualizuotas bendro ar kasdienio turinio ²², pvz., vaizdų ar vaizdo įrašų, kuriais šeimos dalijasi internetu ar socialiniuose tinkluose (angl. *sharenting*), arba kitoje vaikų ir paauglių socialinėje aplinkoje naudojimas **paveikia vis jaunesnius vaikus**.

Paauglystė – tai žmogaus raidos ir lytinės tapatybės formavimosi laikotarpis, kuriam būdingas vis didesnis susidomėjimas seksualumo tyrinėjimu, todėl paaugliai gali galiausiai priimti iššūkius arba patekti į pavojingas situacijas, kas suaugusiesiems tikėtina mažiau. Kiti šio **etapo aspektai**, pvz., sunkumai numatant galimas būsimas savo veiksmų pasekmes, gali paskatinti jaunimą priimti rizikingus sprendimus, pažeisti taisykles ar socialiai priimtinas ribas.

Aiškus to pavyzdys – sekstingas. Šiuo metu tai paprastai laikoma normalizuota veikla paaugliams tyrinėjant savo lytiškumą ar intymius santykius, nors šiai veiklai būdingas autoobjektyvacijos pavojus ir didelė rizika.

Egzistuoja tam tikra tendencija idealizuoti lytiškumą, ir paaugliams gali daryti įtaką pernelyg seksualizuoti visuomenės stereotipai, ypač susiję su socialiniais tinklais ir laisvalaikio turiniu, pvz., vaizdo žaidimais, pilnametražiais filmais ir serialais²³.

Net sužinoję apie problemą, daugelis paauglių ignoruoja savo privatumo nuostatas arba jas tik nežymiai pakoreguoja, tačiau tik nedidelė mažuma apie problemą iš tikrųjų praneša²⁴.

21. Europol. Seksualinė prievarta ir prievartavimas internete kaip nusikaltimo, kuris paveikia vaikus, forma: teisėsaugos perspektyva <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/online-sexual-coercion-and-extortion-form-of-crime-affecting-children-law-enforcement-perspective>

22. „Red Barnet“. Everyday pictures of children in sexualizing context 2020 https://storage.eun.org/resources/upload/359/20200512_110302149_359_Everyday_pictures_SCDK.pdf

23. „Common Sense Media“. Cuties <https://www.common sense media.org/movie-reviews/cuties>

24. EUKidsOnline. Actividades, mediación, oportunidades y riesgos online de los menores en la era de la convergencia mediática. <https://www.is4k.es/sites/default/files/contenidos/informe-eukidsonline-2018.pdf>

Nusikaltėliai gerai žino visus šiuos veiksnius ir būdingus bruožus ir naudoja juos kaip ginklus savo tikslams pasiekti apgaulės, siūlymų ir grasinimų, šantažo ir prievartos forma.

Su seksualine prievarta internete galima susidurti esant bet kokio amžiaus, tačiau 4NSEEK ekspertų grupė pabrėžė tam tikrus duomenis.

Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos kūrimas

Tai gali turėti įtakos bet kokio amžiaus vaikams, dažniau tiems, kurių padėtis labiau pažeidžiama, ir vis dažniau – berniukams ir mergaitėms iki 2 metų amžiaus. Vaikų ir paauglių seksualinio išnaudojimo, susijusio su kelionėmis ir turizmu Pietų Azijoje ir Pietų Amerikoje, poveikis yra didelis, būdinga išaugusi tendencija tiesiogiai transliuoti seksualinę prievartą prieš vaikus, įskaitant užsakomą seksualinę prievartą prieš vaikus²⁵.

Viliojimas

Dažnesni procesai, palengvinantys 10 metų ir vyresnių vaikų vertimą atlikti seksualinius veiksmus ir jų prievartavimą. Kaip paaiškinta vėliau, kai kuriais atvejais tai gali būti susiję su menkos savigarbos, patyčių mokykloje ir savižalos problemomis.

Vaiko vertimas atlikti seksualinius veiksmus ir prievartavimas

Nukentėjusiųjų skaičius tarp 14 metų ir vyresnių vaikų didėja. Kai kuriais atvejais tai gali būti siejama su be sutikimo platinamu intymiu arba seksualiniu turiniu vykdant sektingą ir seksualines patyčias kibernetinėje erdvėje.

Pačių sukurtas seksualinis turinys, susijęs su vaikais ir paaugliais (sektingas)

Dažniau pasitaiko tarp 14 metų ir vyresnių vaikų.

Vienas iš veiksnių, dėl kurių vaikai verčiami sukurti tokią medžiagą, yra bendraamžių pripažinimo poreikis (galbūt susijęs su savigarbos trūkumu), bendraamžių keitimasis intymia medžiaga arba spaudimas verčiant atlikti seksualinius veiksmus, grasinant ir prievartaujant.

Veiksniai, galintys padidinti nukentėjusiojo pažeidžiamumą^{26,27,28}

Riziką, kad vaikas susidurs su tokiomis problemomis, gali padidinti kai kurie svarbūs veiksniai, susiję su vaiko emociniu ir psichologiniu vystymusi. Netinkamas savigarbos ir socialinių įgūdžių ugdymas, vienišumo jausmas, depresija, tarpusavio santykių sunkumai, bendraamžių spaudimas, vaiko amžių atitinkančios informacijos apie sveikus santykius ir lytiškumą trūkumas, lytinės tapatybės klausimai gali paskatinti vaiką ieškoti netinkamo asmens prisirišimo, pripažinimo ir dėmesio. Įsitikinimai apie idealizuotus lytiškumo stereotipus ir meilę taip pat gali turėti neigiamos įtakos.

Į didesnės rizikos profilį taip pat patenka: vaikai, susiduriantys su konfliktais ir problemomis šeimoje, vaikai iš nepalankios socialinės ir ekonominės aplinkos, gyvenantys globos centruose ar kitose įstaigose, psichikos ligomis sergantys asmenys, protinę ar vystymosi negalią turintys asmenys arba pirmiau nuo seksualinės prievartos, patyčių ar fizinės prievartos nukentėję asmenys, vaikai, kurie rizikuoja ieškoti nuotykių, kurie tyrinėja seksualinius kontaktus ir mano, kad juos kontroliuoja, ir kurie netgi gali atrodyti ekstravertiški ir savimi pasitikintys.

Prasidėjus prievartai, vaikai, kuriems atrodo sunku ar neįmanoma prašyti pagalbos ar pranešti apie problemas, su kuriomis jie susiduria, yra labiau pažeidžiami, kaip ir vaikai, kurie negauna tinkamos paramos šeimoje ar kuriems neteikiama socialinė parama.

25. Europol. 2020 m. organizuoto nusikalstamumo internete grėsmės vertinimas (IOCTA) <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2020>

26. Red.es: Monográfico Grooming <https://www.is4k.es/de-utilidad/recursos/recursos-didacticos-redes>.

27. „Save the Children“. Abuso sexual infantil: Manual de formación para profesionales https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/manual_abuso_sexual.pdf

28. Online risk, harm and vulnerability: Reflections on the evidence base for child Internet safety policy. http://eprints.lse.ac.uk/62278/1/lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_Livingstone,%20S_Online%20risk_Livingstone_Online%20risk_2015.pdf

1. Vaikų seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete aplinkybės

1.4 Seksualinės prievartos prieš vaikus internete medžiagos rūšis

Internetu randamą seksualinės prievartos prieš vaikus ir paauglius medžiagą sunku skirstyti į kategorijas, nes šis klausimas sudėtingas ir itin opus. Bet kuriuo atveju, svarbu šią problemą spręsti, kad visuomenė daugiau apie ją žinotų ir būtų skatinama aktyvi prevencija.

Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga, gauta piktnaudžiaujant kontaktu

Aiškliai seksualinio atspalvio vaizdai ar vaizdo įrašai, sukurti asmeniškai ir gauti piktnaudžiaujant valdžia prieš vaiką, naudojant emocinę prievartą ar priverstinis veiksmus, susijusius su psichologiniu ar fiziniu smurtu.

Seksualinio išnaudojimo medžiaga, gauta apgaulės būdu, grasinant, verčiant atlikti seksualinius veiksmus ar prievartaujant per internetą

Aiškliai seksualinio atspalvio vaizdai ar vaizdo įrašai, kuriuos sukūrė vaikas, verčiamas atlikti seksualinius veiksmus, kuris buvo priverstas tą atlikti dėl patyčių, viliojimo ir prievartavimo. Neskelbtina nuotrauka arba kokia nors pirmiau gauta konfidenciali informacija arba paslaptis paprastai naudojama kaip priemonė priversti vaiką pateikti kitą, aiškesnį turinį ar pinigus mainais už tai, kad informacija nebus atskleista vaiko aplinkoje ar paviešinta internete²⁹.

Savanoriškai paties sukurtas seksualinis turinys, susijęs su pačiu vaiku arba paaugliu

Nuotraukos ar vaizdo įrašai, kurie yra aiškiai seksualinio turinio arba turi seksualinį atspalvį, kuriuos sukuria vaikas sekstingo metu, išplatinti be sutikimo – atsitiktinai arba tokį turinį gavusiam asmeniui jį platinant be sutikimo.

Kasdienis turinys, pateikiamas seksualizuotame kontekste

Įprastos (-i) ar kasdienės (-iai) nuotraukos ar vaizdo įrašai, užfiksuoti be seksualinių ketinimų ir neturintys aiškaus seksualinio atspalvio. Juos sukuria patys vaikai arba kiti asmenys savo aplinkoje, o tada jie paskelbiami arba saugomi skaitmeninėje laikmenoje.

Kaip pavyzdį galima paminėti šeimos nuotraukas ar vaizdo įrašus baseine ar vonioje arba kitas neužgaulias nuotraukas, kuriose vaikas dėvi mokyklinę uniformą arba tiesiog žaidžia parke.

Jų turinyje pavaizduoti vaikai nukenčia nuo seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete, kai medžiaga pateikiama seksualizuotai. Pavyzdžiui, ją galima sumaišyti su pornografinė medžiaga suaugusiesiems, prie jų pridėjus seksualinių komentary, arba nustatant laiko žymas ties momentais, kuriuose vaikai trumpai parodomi kompromituojančiose pozose.

Platinant tokį turinį svarbūs skaitmeninių paslaugų turinio parinkimo ir rekomendavimo algoritmai. Todėl kai kurios vaizdo platformos ėmėsi priemonių tokiam piktnaudžiavimui sumažinti arba užkirsti jam kelią³⁰.

²⁹ Europol. Seksualinė prievarta ir prievartavimas internete kaip nusikaltimo, kuris paveikia vaikus, forma. Teisėsaugos perspektyva <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/online-sexual-coercion-and-extortion-form-of-crime-affecting-children-law-enforcement-perspective>

³⁰ Oficialus „YouTube“ interneto dienoraštis. Daugiau informacijos apie mūsų veiksmus, susijusius su nepilnamečių saugumu „YouTube“. <https://blog.youtube/news-and-events/more-updates-on-our-actions-related-to>

Taigi, akivaizdu, kad seksualinės prievartos prieš vaikus turinyje gali būti šeimos ar kasdienių nuotraukų, kuriose pozuojama iš dalies ar visiškai apsinuoginus, turinio, kuriame vaizduojama individuali ar grupinė seksualinė veikla, kurioje gali dalyvauti kiti vaikai, suaugusieji ir net gyvūnai, taip pat netgi sadizmo, smurtinio elgesio ar bestializmo vaizdų.

Pagrindinės tarptautinės seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos klasifikavimo sistemos yra šios:

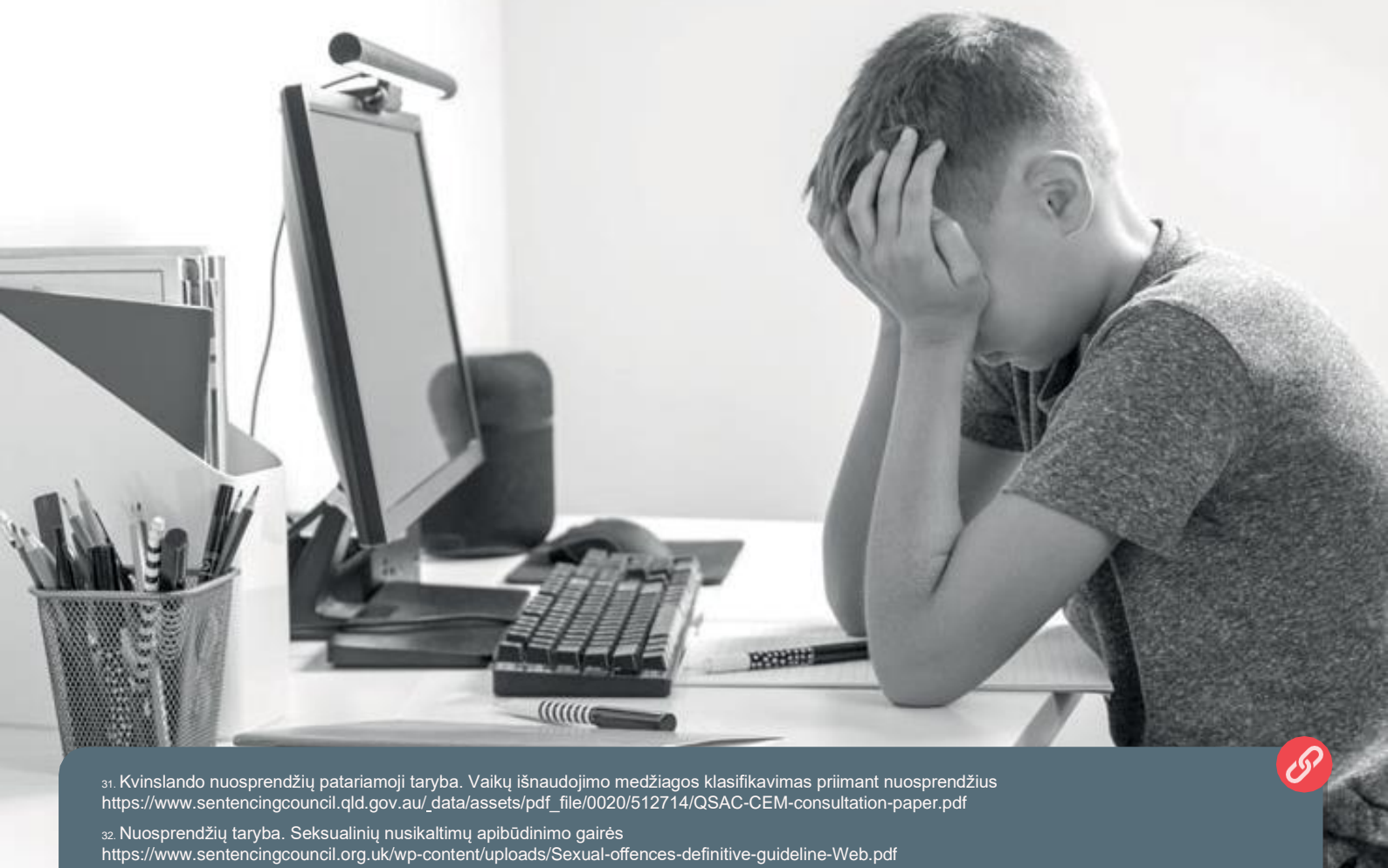
INTERPOLO „Baseline“³¹ – pagrindinis tarptautinis standartas.

JK bausmių patariamiosios grupės skalės³², klasifikacija nusikalstamumui įvertinti.

COPINE klinikinė skalė³³, klasifikacija, pagal kurią vertinamas galimas poveikis nusikaltėliams ir nukentėjusiems.

Apibendrinant taip pat reikėtų paminėti kompiuterizuotos seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos³⁴ reiškinį, nes tai rodo, kad vaikai dalyvauja seksualinėje veikloje arba elgiasi seksualizuotai.

Šiuo konkrečiu atveju sukurtas turinys susijęs ne su realiu, o su dirbtinai sukurtu kontaktu, kuriame modeliuojami tikri asmenys. Nors realus vaikas nuo tokio turinio nenukenčia, jis prisideda prie vaikų ir paauglių seksualizavimo ir gali trukdyti suvokti seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo rimtumą, ypač galimų agresorių tarpe.

31. Kvinslando nuosprendžių patariamoji taryba. Vaikų išnaudojimo medžiagos klasifikavimas priimant nuosprendžius https://www.sentencingcouncil.qld.gov.au/_data/assets/pdf_file/0020/512714/QSAC-CEM-consultation-paper.pdf

32. Nuosprendžių taryba. Seksualinių nusikaltimų apibūdinimo gairės <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Sexual-offences-definitive-guideline-Web.pdf>

33. Projektas COPINE. Pedofilinių nuotraukų kolekcijų tipologija https://www.researchgate.net/profile/Ethel_Quayle/publication/237641206_Typology_of_Paedophile_Picture_Collections/links/00463528a5f4a8b866000000/Typology-of-Paedophile-Picture-Collections.pdf

34. Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. F.4.ii skyrius. Kompiuteriu ar skaitmeniniu būdu sukurta vaikų seksualinės prievartos medžiaga. <http://luxembourgguidelines.org>

1. Vaikų seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete aplinkybės

1.5 Viliojimo ir seksualinės prievartos medžiagos prieš vaikus gavimo būdai

Metodai, kuriais naudojamos norint įsigyti ar priversti kitus kurti tokį turinį, yra įvairūs, o pažeidėjams būdingas kūrybiškumas. Tai gali būti ir paprasti metodai, pavyzdžiui, kasdienio turinio paieška internete, aiškus susisiekimas su vaikais internete, sudėtingos, kruopščiai parengtos strategijos, kuriomis siekiama pritraukti jų dėmesį, juos apgauti, o tada daryti jiems spaudimą.

Asmeniškai gauta seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga

Vienas iš dažniausių būdų sukurti tokį turinį yra pagrįstas fiziniu kontaktu su vaikais ir paaugliais seksualinės prievartos situacijoje. Taikydamas prievartą vaikui, nusikaltėlis naudojasi artimais santykiais arba galia nukentėjusiojo atžvilgiu, gali naudoti žodinį smurtą, emocinę ir dvasinę prievartą arba fizinę jėgą, apgaulinėtį ir užtikrinti slaptumą³⁵, taip pat gali įrašyti aiškius prievartos vaizdus ar vaizdo įrašus asmeniniam vartojimui ir išnaudojimui internete. Gali būti aiškiai verčiama laikytis slaptumo arba jo gali būti laikomasi dėl įvairių priežasčių: nukentėjusysis neatpažįsta situacijos, bijo, gėdijasi, jaučia kaltę ir kt.

Agresorius gali būti šeimos narys, vaiko aplinkoje dirbantis specialistas arba asmuo, kuris susisiekė su vaiku internetu, vaiką viliodamas, naudodamas prieš jį seksualinę prievartą ar prievartaudamas. Tai taip pat gali būti asmuo, kuris palaiko ryšius su pažeidžiamomis šeimomis, kad galėtų pasirinkti galimas aukas, arba gali priklausyti vaikų paieškos tinklui seksualinio išnaudojimo tikslais³⁶. Taip pat gali būti tiesiogiai transliuojama internetu arba seksualinė prievarta prieš vaikus ir paauglius vykdoma pagal užsakymą³⁷, arba seksualinis vaikų išnaudojimas vykdomas kelionių ir turizmo aplinkybėmis³⁸, net kai keliauja ir pats agresorius

vaikas. Dėl pastarojo atvejo reikia pažymėti, kad daug turinio pagaminama Pietų Azijoje ir Pietų Amerikoje.

Seksualinio išnaudojimo medžiaga, gauta apgaulės būdu, grasinant, verčiant atlikti seksualinius veiksmus ar prievartaujant per internetą

Šiai kategorijai priklauso būdai, kuriais vaikai viliojami, jų atžvilgiu taikoma seksualinė prievarta, vykdomas prievartavimas internetu arba vaikai ir paaugliai kitaip užkabinėjami siekiant seksualinių tikslų. Tai būdai, kuriais kitas asmuo, suaugusysis ar kitas vaikas internete apgaulinėja vaiką, jam grasina arba jį šantažuoja.

Paprastai procesas prasideda skaitmeninėse erdvėse, kuriose vaikai paprastai bendrauja, ir gali būti bendraujama tiesiogiai arba per bendrą draugą. Socialiniai tinklai, internetiniai vaizdo žaidimai, kalbų mokymosi forumai, sirgalių klubai ir kt. šiuo metu yra beveik visų vaikų internetinės susitikimų vietos. Daugeliu atvejų vaikai taip pat naudoja labai rizikingas taikomąsias programas, pvz., ryšių ir pasimatymų programėles, arba kitas programėles, kuriose anonimiškai bendraujama su nepažįstamaisiais. Suaugęs asmuo gali lengvai patekti į bet kurią iš šių platformų ir netgi apsimesti vaiku.

Nors tai nėra būtina išankstinė sąlyga, agresoriai dažnai susikuria netikrus profilius, kad pritrauktų vaikus, pvz., vaizduoja save kaip jaunesnį asmenį, turintį panašius į nukentėjusiojo interesus. Internete nesunku nustatyti pažeidžiamiesiems vaikams ir paaugliams būdingus bruožus, jų interesus, jų bendravimo būdus ir silpnybes. Nusikaltėliai tiesiog juos atkartoja naudodami vaikų nuotraukas, kad atrodytų patikimesni. Kartais jie gali bendrauti su vaikais neapsimesdami kitais, nes kalbėtis su vyresniu žmogumi taip pat gali būti patrauklu, malonu ar įdomu.

³⁵ Australijos šeimos studijų institutas. Seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijos konceptualizavimas https://acuresearchbank.acu.edu.au/download/5bb2f7760724b150faee97eef3bf9afcf4cb50e87d7fbab4096c71055c5c82c/1704205/OA_Quadrara_2015_Conceptualising_the_prevention_of_child_sexual.pdf

³⁶ Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. K skyrius. Prekyba vaikais. <http://luxembourgguidelines.org>

³⁷ Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. G skyrius. Tiesioginė seksualinė prievarta prieš vaikus internete. <http://luxembourgguidelines.org>

³⁸ Vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos terminologijos gairės. I skyrius. Vaikų seksualinis išnaudojimas kelionių ir turizmo aplinkybėmis. <http://luxembourgguidelines.org>

Tipiniai šių situacijų etapai aprašyti toliau ^{39,40,41,42}, nors reikėtų pažymėti, kad jie nėra būtini kiekvienu atveju ir jų seka nebūtinai atitinka. Taip pat nepamirškite, kad tam tikrais atvejais agresorius gauna intymios medžiagos, paslapčių ar turinio šantažui neteisėtai prisijungęs prie nukentėjusiojo paskyros (įsibrovimas) arba iš socialiniuose tinkluose ar kitose viešosiose interneto svetainėse paskelbto turinio (perteklinis informacijos viešinimas). Prieiga prie tokios medžiagos gali paspartinti arba paneigti kai kurių šių procesų etapų poreikį.

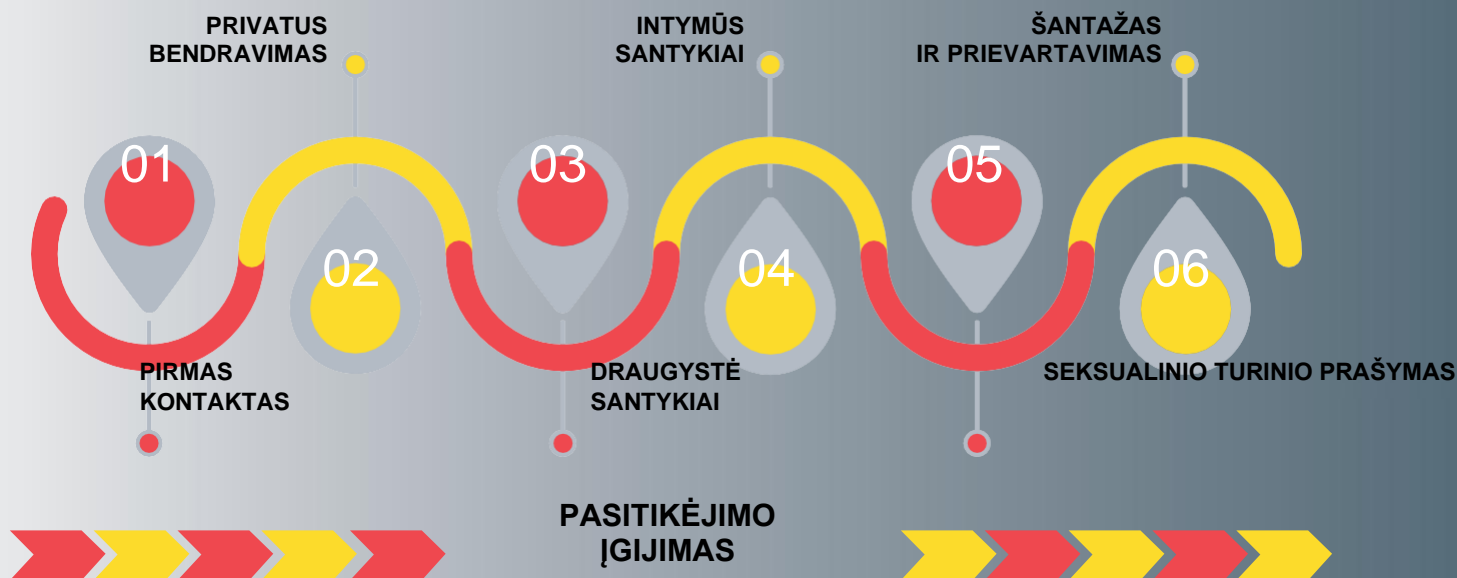
Paprastai po **pirmojo kontakto** pažeidėjai bando pereiti prie platformos, kurioje bendravimas yra privatesnis ir užšifruotas⁴³ (pvz., sparčiųjų žinučių programėlės), kurioje jie bando įvairiais būdais įgyti vaiko pasitikėjimą. Jie gali bandyti pavaizduoti **netikrą draugystę**, kuri palaipsniui pereina prie susižavėjimo, globos ir rūpesčio ženklų, virtualių ar fizinių dovanų, kol bus užmegzti **tariamai artimi ir intymūs santykiai**. Šiame etape prievartautojas gali priversti nukentėjusį išlaikyti slaptą ryšį ir taip pat gali mėginti socialiai izoliuoti juos nuo savo bendraamžių grupių, šeimos narių ir draugų. Jų kalbos tonas gali tapti stipresnis ir jie gali paliesti seksualinius klausimus.

Kitais atvejais agresorius nuo pirminio bendravimo gali pereiti prie tiesioginio siūlymo vaikui užsiimti tam tikra virtualia

seksualine veikla⁴⁴ arba rodyti seksualinius vaizdus ar vaizdo įrašus, kurie, kaip manoma, yra jų, ir paprašyti jų pateikti lygiavertį atsakymą. Svarbu nepamiršti, kad ankstyvosios paauglystės amžiaus vaikai ir paaugliai atranda savo seksualumą ir jiems smalsu sužinoti apie intymius ir lytinius santykius. Tai gali paskatinti juos priimti itin rizikingus pasiūlymus, net ir iš visiškai nepažįstamų žmonių.

Suaugęs asmuo paprašo vaiko pasidalyti kokia nors slapta informacija arba sukurti ir išsiųsti **pirmąjį seksualinį turinį**, pvz., papozuoti pusnuogiam, parodyti seksualinio pobūdžio gestą ar atlikti veiksmą. Jei vaikas sutinka ir sukuria bei išsiunčia nuotrauką arba vaizdo įrašą, agresorius turi ginklą, kad pareikalautų daugiau turinio šantažuodamas arba prievartaudamas. Tada nukentėjusysis gali išsigąsti, kad agresorius išplatins medžiagą arba pavišins pokalbius ir asmens duomenis, kuriais jis pasidalijo. Vaikas taip pat gali bijoti savo šeimos ar valdžios institucijų reakcijos. Jis netgi gali manyti, kad palaiko tikrus romantinius santykius ir toliau kuria daugiau turinio, nepaisydamas to, kad tai iš tiesų yra prievarta ir išnaudojimas.

Daugiau informacijos apie viliojimą
<https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/grooming/>

39. Centrinio Lankašyro universiteto kibernetinės erdvės mokslinių tyrimų skyrius. Vaikų išnaudojimo kibernetinėje erdvėje ir vaikų viliojimo internete tipologija. <https://pdfs.semanticscholar.org/898c/0e9791e5d227dd875129ca05cf7cae08d4c4.pdf>

40. Red.es: Monográfico Grooming <https://www.is4k.es/de-utilidad/recursos/recursos-didacticos-redes>.

41. Šeimos įžvalgos. 6 vaikų viliojimo internetu etapai. Ar jūsų vaikas saugus? <https://knowledge-centre.familyinsights.net/knowledge-base/6-stages-of-online-grooming-is-your-child-safe/>

42. Europol. Prievarta ir prievartavimas internete kaip nusikaltimo, kuris paveikia vaikus, forma. Teisėsaugos perspektyva <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/online-sexual-coercion-and-extortion-form-of-crime-affecting-children-law-enforcement-ent-perspective>

43. Prievarta prieš vaikus ir vaikų nepriežiūra. Teismo ekspertizės įrodymai, poveikis ir valdymas <https://books.google.es/books?id=qTGGDwAAQBAJ&pg=PA63>

44. Europos internetinio viliojimo projektas. Galutinė ataskaita. https://www.researchgate.net/publication/257941820_European_Online_Grooming_Project_-_Final_Report

 Savanoriškai paties sukurtas seksualinis turinys, susijęs su pačiu vaiku arba paaugliu.

Tokiais atvejais agresorius gali patekti į socialinius tinklus ar kitas bendruomenes ir interneto svetaines, kuriomis paprastai naudojasi vaikai ir paaugliai, ieškodami **vaikų vykdant sekstingą sukurto seksualinio atspalvio turinio**. Vaikai gali savanoriškai dalytis medžiaga tokiomis aplinkybėmis, kurios dabar vadinamos pertekliniu interneto naudojimu, arba turinys gali būti netyčia ar tyčia platinamas ar skelbiamas be vaiko sutikimo.

Užsiimant šia **veikla kyla daug pavojų**, tačiau vaiko smalsumas, susijęs su seksualiniais klausimais, ir socialinis spaudimas patenkinti savo partnerį, į gaunamą turinį atsakyti tokiu pačiu būdu, įtikti bendraamžiams arba siekti patinkančio žmogaus dėmesio gali paskatinti vaiką rodytis prieš kamerą.

Turinys saugomas jų įrenginiuose ir gali būti prarastas arba atsitiktinai patekti į netinkamų žmonių rankas. Jie taip pat gali dalytis vaizdais su savo partneriu, patinkančiais arba kitais žmonėmis, kurie tuomet gali nuspręsti skelbti turinį be jų sutikimo smagindamiesi ar kerštaudami.

Bet koku atveju, vis daugiau tokios medžiagos galiausiai paskelbiama internete⁴⁵ ir gali patekti į nusikaltėlių rankas – jie gali ją įtraukti į interneto svetaines, sąrašus, forumus ar grupes ir pranešimų kanalus, kuriuose dalijamasi seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga.

Daugiau informacijos apie *sekstingą*:
<https://www.nspcc.org.uk/keeping-children-safe/online-safety/sexting-sending-nudes/>

 Kasdienis turinys, pateikiamas seksualizuotame kontekste

Nusikaltėliai, **ieškodami kasdienių vaizdų ar vaizdo įrašų internete**, taip pat gali naudotis pirmiau minėtais metodais. Medžiaga nėra atvira seksualinė ir gali būti skelbiama socialiniuose tinkluose, vaizdo platformose, tinklaraščiuose ar vaikų produktų kataloguose. Pagrindinis medžiagos šaltinis – dalijimasis suaugusiųjų bendromis nuotraukomis arba masinis jų skelbimas.

Nusikaltėliai naršo, kol randa turinį, kurį galima seksualizuoti, pvz., vaizdo siužetus papildyti laiko žymomis ties trumpais momentais, kai vaikas atsiduria kiek kompromituojančioje pozoje, pridėti tekstinių komentarų apie seksualinį išnaudojimą arba derinti turinį su pornografinė medžiaga suaugusiųjų auditorijai⁴⁶.

Kaip ir pirmiau aptartu atveju, jie saugo atvaizdus ir vaizdo įrašus privačiuose ar bendruose serveriuose arba parengia juos parduoti ar platinti įvairiais seksualinės prievartos prieš vaikus kanalais.

Daugiau informacijos apie privatumą rasite tinklavietėje
<https://www.esafety.gov.au/parents/skills-advice/privacy-child>.

45. Interneto stebėjimo fondas. 2019 m. metinė ataskaita
https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/reports/2020-04/IWF_Annual_Report_2020_Low-res-Digital_AW_6mb.pdf

46. „Red Barnet“. Everyday pictures of children in sexualizing context 2020
https://storage.eun.org/resources/upload/359/20200512_110302149_359_Everyday_pictures_SCDK.pdf

1. Vaikų seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete aplinkybės

1.6 Seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos sklaidos priemonės ir metodai

Nusikaltėliai gali privačiai saugoti turinį didelės talpos fiziniuose laikmenose, pvz., standžiuosiuose diskuose ir nešiojamuosiuose USB įrenginiuose. Be to, jie gali naudotis debesijos kompiuterijos paslaugomis, kurios suteikia galimybę dalytis turiniu be sienų ar laiko apribojimų.

Mes nekalbame apie nekontroliuojamą aplinką, nes internetinių ryšių reguliavimas kasdien tobulėja. Bet kaip ir bet kurioje kitoje terpėje, yra kanalų, kuriuose gali veikti nusikaltėliai.

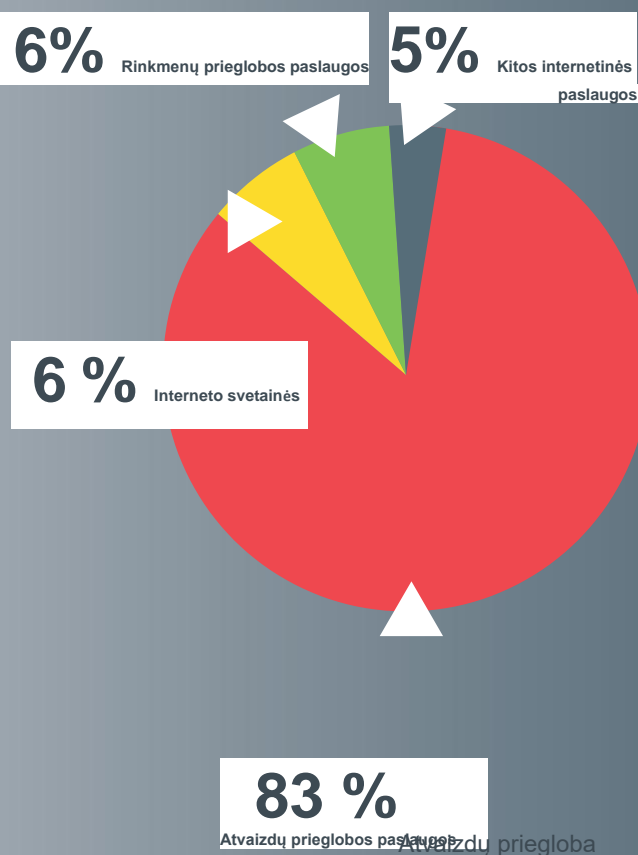
Priemonės, kuriomis naudojasi nusikaltėliai, didele dalimi priklauso nuo jų pageidavimų. Tuo pačiu metu jos gali ir skirtis atsižvelgiant į tai, kiek jie rūpinasi savo saugumu, kiek jiems būtina užmaskuoti savo pėdsakus ir kiek jie vengia būti pagauti.

Nusikaltėjus galima skirstyti į šias kategorijas⁴⁷: paprasti stebėtojai, žmonės, besidomintys vaikais ir žiūrintys seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą; atvirieji prekyautojai – nusikaltėliai, kurie bendrina ir platina vaikų seksualinės prievartos turinį internete; uždarieji prekyautojai, nusikaltėliai, platinantys neteisėtą turinį, užsitikrinę aukštą saugumo lygį, naudojantys ribotos prieigos įrankius ir bendruomenes; ir ekspertai, nusikaltėliai, turintys ilgą teistumo istoriją ar jos neturintys, kurie labai rūpinasi savo saugumu.

Daugelis jų naudojamų kanalų yra socialiniai tinklai arba sparčiųjų žinučių programėlės, kuriomis bendraujant paprastai naudojamos užšifravimo funkcijos. Nusikaltėliai, atsakingi už turinio kūrimą, gavimą ar platinimą, susisiečia su asmenimis, kurie nori jį naudoti. Jie dažnai organizuoja privačias grupes arba naudojami asmeniniais kalbų kodais, kad galėtų kalbėtis apie atitinkamą temą, taip išvengdami saugumo protokolų.

Jie laiko seksualinės prievartos prieš vaikus atvaizdus ir vaizdo įrašus debesijoje, kurioje juos galima išsaugoti užšifruotu formatu, lengvai jais dalytis ir net juos peržiūrėti internete. Yra duomenų, kurie rodo, kad 83 proc. vaikų seksualinio išnaudojimo turinio saugoma teikiant atvaizdų prieglobos paslaugas, 6 proc. – rinkmenų prieglobos paslaugas, 6 proc. – interneto svetainėse ir 5 proc. – naudojantis kitomis internetinėmis paslaugomis⁴⁸.

Technologijų pažanga taip pat suteikė naujų galimybių kurti, platinti ir naudoti seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagą, pvz., vykdant organizuotą tiesioginį transliavimą internetu arba seksualinę prievartą prieš vaikus pagal užsakymą.

47. Prievartos prieš vaikus medžiaga ir internetas: Internetinių su vaikais susijusių seksualinių nusikaltimų kibernetinė psichologija https://www.researchgate.net/profile/Mike_Berry2/publication/277774727_Aiken_Moran_Berry_2011/links/5572ff1508aeb6d8c017af5e/Aiken-Moran-Berry-2011.pdf

48. INHOPE 2019-ųjų metinė ataskaita. https://www.inhope.org/media/pages/the-facts/download-our-whitepapers/e09e3a0238-1603115653/2020.10.19_ih_annualreport_digital.pdf

Kiti keitimosi medžiaga metodai yra mažiau intuityvūs. Nepamirškite, kad internetas yra daug platesnis tinklas nei atrodo, įskaitant vadinamąjį **gilųjį žiniatinklį**⁴⁹, kuriame yra erdvių, prie kurių negalima laisvai prieiti. Jos laikomos interneto svetainėje arba serveryje, prie kurios prieiga suteikiama tik naudotojams, turintiems prisijungimo vardą ir slaptažodį, kad jų turinio nebūtų galima rasti internetinės paieškos rezultatuose. Paprastai tai yra erdvės, kuriose pateikiama daug duomenų, kurių reikia mūsų kasdien naudojamoms paslaugoms teikti, pvz., elektroninis paštas arba internetinės parduotuvės, kurias būtina apsaugoti sudėtingais protokolais ir šifravimu.

Tačiau yra žmonių, kurie naudojami tokiomis technologijomis neteisėtai, piktavališkais ar kenksmingais tikslais, pavyzdžiui, keičiasi seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga vadinamajame tamsiame žiniatinklyje. Tamsiame žiniatinklyje nusikaltėliai naudoja šifruotą aplinką, į kurią patekti reikalingos (-i) specialios (-ūs) naršyklės arba įrankiai. Tokia aplinka, pvz., TOR, suteikia naudotojams daugiau anonimiškumo galimybių ir leidžia jiems anonimiškai prieiti prie aiškių tinklo išteklių.

Kita dažnai naudojama priemonė yra tarpusavio (angl. *peer-to-peer*, P2P) ryšių tinklai, kuriuose naudotojai gali dalytis informacija be tarpininkų, todėl tokią nusikalstamą veiklą nustatyti tampa dar sunkiau. Kai kurios iš jų tapo sudėtingomis uždromis bendruomenėmis, į kurias patekti gali tik nario pakviesti asmenys, paprastai su sąlyga, kad jie pateiks tam tikrą naują vaikų ar paauglių seksualinės prievartos turinį.

Apibendrinant, kitas svarbus seksualinės prievartos prieš vaikus kanalas yra įprastas kasdienis turinys plačiai paplitusiose viešose interneto svetainėse, vaizdo platformose ir socialiniuose tinkluose (pvz., „YouTube“, „Facebook“, „Instagram“, „TikTok“ ir kt.). Kaip minėta, tokį turinį galima seksualizuoti įrašius seksualinių pastabų, trumpai parodytus vaizdo siužete žymomis ar laiko ženklais paženklintas kompromituojančias pozas, arba įtraukus kasdienes vaikų ir paauglių atvaizdus į suaugusiesiems skirtą medžiagą, kurioje juos supa pornografinis turinys.

49. INCIBE – IS4K: Protege a los menores de contenidos inadecuados en la Deep Web o Internet profunda.
<https://www.is4k.es/blog/protege-los-menores-de-contenidos-inadecuados-en-la-deep-web-o-internet-profunda>

2. Seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete prevencija

Su vaikų ir paauglių seksualinės prievartos internete atvejais gali susidurti visi. Dažnai juos sunku nustatyti, sudėtinga valdyti ir išspręsti, ir jie gali turėti rimtų pasekmių vaiko raidai ir jo vėlesniam gyvenimui. Štai kodėl labai svarbu, kad siekiant užkirsti kelią tokiai rizikai ir ją sumažinti dalyvautų visa visuomenė. Be to, naudinga šeimas, pedagogus, kitus specialistus ir pačius vaikus informuoti apie paramos paslaugas, kurias jie gali gauti.

2.1 Rekomendacijos šeimoms

1. Suvokite problemą

Norint sumažinti riziką, labai svarbu suvokti, kad internete seksualinė prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimas egzistuoja realiai, ir pripažinti, kad nukentėti gali bet kuris vaikas ir paauglys.

2. Pirmenybę teikite vaiko teisėms ir jų apsaugai

Vertinkite jų teises⁵⁰, įskaitant teisę į privatumą, skatinkite susimąstyti apie galimas ilgalaikes pasekmes prieš dalijantis vaikų ir paauglių vaizdais ir vaizdo įrašais internete.

3. Sukurkite pasitikėjimo atmosferą

Pasiūlykite vaikui šeimos paramos tinklą, kuriame jie gali jaustis saugūs ir apsaugoti ir gali juo pasikliauti iškilus problemoms. Anksti pradėkite diskutuoti apie saugumą internete, pateikdami pagal amžių tinkamą informaciją ir laikui bėgant ją plėsdami. Visada palikite bendravimui atviras duris.

4. Ugdykite sveikus socialinius įgūdžius

Skatinkite savigarbos, empatijos, kritinio mąstymo ir atkaklumo ugdymą, kad bendravimas ir ryšių su kitais palaikymas vyktų tinkamai, saugiai ir pagarbiai, kuriant teigiamą skaitmeninę tapatybę.

5. Skatinkite įsitraukti bendraamžius

Padėkite vaikams išsiugdyti atsakomybės jausmą, kad jie galėtų vienas kitą apsaugoti. Jie atlieka labai svarbų vaidmenį prašant pagalbos susidūrus su galimais prievartos atvejais.

6. Tėvų tarpininkavimas skaitmeniniame mokymesi

Internetą vertinkite kaip dar vieną išteklių, apie kurį reikia atnaujinti žinias, ir žinokite, ką veikia vaikas internete, kad galėtumėte jį pamokyti ir lydėti, susitarkite dėl taisyklių, pritaikytų prie jų amžiaus ir brandos lygio, užtikrinkite, kad jų būtų laikomasi, ir taip padėkite jiems savarankiškai, atsakingai ir saugiai naudotis internetu.

7. Tinkamai sukonfigūruokite įrenginius

Susipažinkite su pagrindinėmis mobiliųjų telefonų, planšetinių kompiuterių ir kompiuterių kibernetinio saugumo gairėmis, įskaitant saugaus atrakinimo būdus, jų paskyrų ir slaptažodžių apsaugą, privatumo, saugumo ir skaitmeninės gerovės parinktis, ir prireikus įvertinkite, ar tėvų kontrolė tinkama.

8. Sumažinkite riziką, kurią kelia įprasta veikla skaitmeninėje erdvėje

Suteikite informacijos apie įvairios veiklos, pvz., sekstingo, riziką ir galimas vidutinės trukmės ir ilgalaikes pasekmes. Skatinkite ugdytis sveiką seksualumą rodant pagarbą sau ir kitiems.

9. Skatinkite savisaugos strategijas

Natūraliai kalbėkite apie sveikus santykius, lytiškumą ir riziką, kuri gali kilti internete, ir taip padėkite jiems nustatyti ir analizuoti galimus didelės rizikos kontaktus ar prašymus.

10. Susidūrę su galima seksualine prievarta, kreipkitės profesionalios pagalbos

Pastebėję labai rizikingą elgesį, turite suvokti padėties rimtumą ir kreiptis profesionalios pagalbos ir rekomendacijų. Jei įtariate, kad vykdoma seksualinė prievarta, kreipkitės į policiją arba valstybinę vaikų apsaugos agentūrą.

Daugiau informacijos apie pagalbos išteklius:

24 puslapis

⁵⁰ Jungtinės Tautos. Vaiko teisių konvencija. <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>

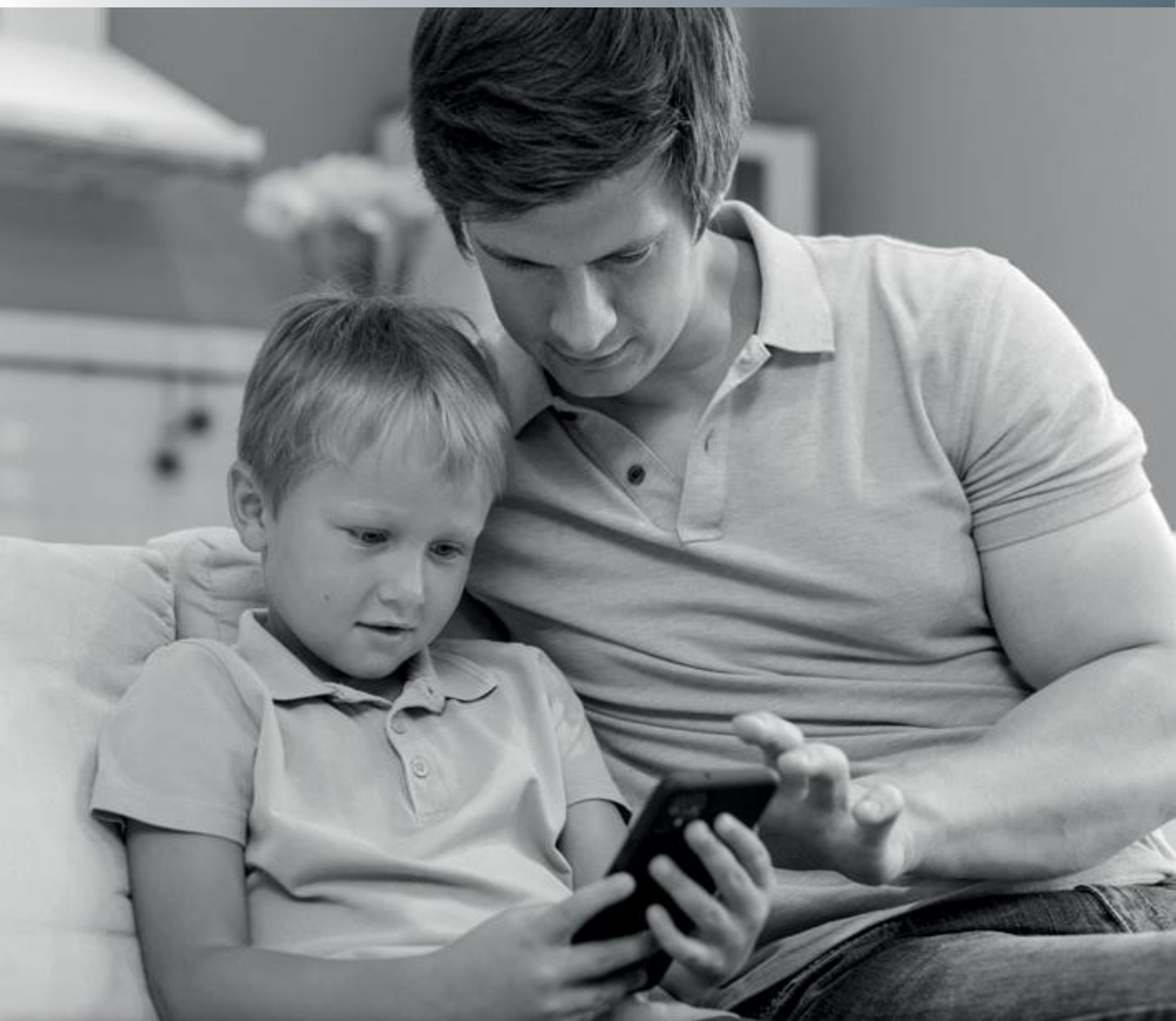
Daugiau informacijos rasite čia:

<https://www.europol.europa.eu/publications-documents/online-safety-advice-for-young-children-parents-and-carers>

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/public-awareness-and-prevention-guides/your-life-online-protect-it>

<https://www.europol.europa.eu/how-to-set-your-privacy-settings-social-media>

Vykdamt šeimos ir švietimo prevenciją, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama ne tik tam, kad asmuo nenukentėtų, bet ir vaikai turėtų būti skatinami atsisakyti tokios medžiagos, suprasdami jos poveikį jų kartai. Šiandienos vaikai ir paaugliai yra rytojaus suaugusieji, todėl labai svarbu skatinti sveiką jų asmenybės ir seksualumo vystymąsi gerbiant kitus ir prisiimant už juos atsakomybę, kad ateityje sumažėtų seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos paklausa.

2. Seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete prevencija

2.2 Gairės pedagogams ir kitiems specialistams

Kaip ir bet kurie kiti su vaiku bendraujantys suaugusieji, švietimo bendruomenės nariai yra atsakingi už jų saugumą ir apsaugą. Pagrindinis kovos su seksualine prievarta internete tikslas turėtų būti suteikti vaikui tinkamą skaitmeninį švietimą ir padėti jam ugdyti apsaugoti padedančius įgūdžius.

Įtraukite specialų universalųjį švietimą

Vaikai ir paaugliai turi išmokti atsakingai ir saugiai naudotis technologijomis. Į mokymo programas įtraukti kibernetinio saugumo mokymą ir žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo ugdymą labai naudinga jų raidai ateityje. Kai vaikams padedame ugdyti kritinį mąstymą, jie tampa geriau pasirengę atskirti informaciją ir faktus, nustatyti apsimestinį požiūrį, melą, klaidingus teiginius ir pan. Be to, primygtinai rekomenduojama parodyti vaikams, kaip bendraujant internetu nuo pat pradžių spręsti problemas ir kreiptis pagalbos nejučiant gėdos ar baimės. Šiuo klausimu jums gali padėti pagalbos linija, Saugesnio interneto centras arba jūsų šalies teisėsaugos institucijos.

Plėtokite informuotumo didinimo veiklą

Švietimo aplinka – tai ideali mokymosi erdvė informuotumo didinimo užsiėmimams rengti ir užsiimti mokymosi veikla, susijusia su seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo problemomis, taip pat ieškoti būdų sumažinti riziką, susijusią su kasdiene vaikų veikla skaitmeninėje aplinkoje, ir parodant jiems, kaip ir toliau išlaikyti kontrolę. Klausimai, kuriuos galima įtraukti, yra sveikas seksualumas ir santykiai, pagarba pilietiniam sambūviui ir jo vertybės arba mokymasis atsakyti „ne“ gavus nepageidaujamą, abejotiną ar keistą prašymą.

Vaikai turi žinoti apie galimas vidutinės trukmės ir ilgalaikes dalyvavimo tokiose veiklose kaip sekstingas, kurias vykdydami jie gali atiduoti savo asmeninį gyvenimą ir privatumą į kitų žmonių rankas, pasekmes.

Pagarba kitiems yra būtina siekiant užkirsti kelią kitų vaikų intymaus turinio prašymams ir reikalavimams. Intymių vaiko ar paauglio atvaizdų ar vaizdo įrašų laikymas ar dalijimasis jais laikomas nusikaltimu.

Skatinkite tarpusavio bendradarbiavimą ir paramą

Susidūrus su prievarta, pirmieji asmenys, kurie gali tai įtarti ar nustatyti, paprastai būna vaikui artimiausi žmonės: jų draugai ir klasės draugai. Todėl labai svarbu, kad jie suprastų, kaip svarbu remti nukentėjusįjį, išklausti jį ir padėti jam prašyti suaugusiųjų paramos ar profesionalios pagalbos.

Sukurkite paramos tinklą mokyklose

Sukurti tarpininkavimo sistemą mokykloje gali būti sudėtinga. Vis dėlto, tai gali turėti keleriopą teigiamą poveikį: pagerinti vaikų sambūvį ir tarpusavio palaikymą padėti anksti nustatyti ir išspręsti konfliktus, įskaitant su prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimu susijusias situacijas, pvz., kai vaiko intymiais atvaizdais dalijamasi tarp bendraklasių be vaiko sutikimo. Sudarius tarpininkų grupę ir informavus apie konkrečius švietimo darbo grupę sudarančius asmenis, kurie gali padėti spręsti tokius klausimus, vaikams galima įkvėpti pasitikėjimo sistema ir taip sudaryti sąlygas pranešti apie galimus prievartos atvejus.

3. Galimų seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete atvejų nustatymas

3.1 Įspėjamieji ženklai vaikuose

Internetas yra dar viena ryšių priemonė, ir tai, **kas vyksta internete, gali paveikti vaiką taip pat**, kaip ir bet koks kitas jo kasdienio gyvenimo įvykis. Problemos, su kuriomis vaikai susiduria internete, yra realios, o pasekmės gali būti juntamos fiziniu, emociniu ir socialiniu lygmeniu. Be to, šios pasekmės gali net padidėti dėl interneto turinio virusiškumo ir trukmės, nes jį pašalinti sunku.

Daugeliu atvejų vaikai, nukentėję nuo seksualinės prievartos ir išnaudojimo internete nežino, kad tai nusikaltimas, neidentifikuoja savęs kaip nukentėjusiųjų, gali jausti gėdą ar baimę ir nežinoti, ką daryti. Kitas būdingas bruožas yra tas, kad **nukentėjusieji yra linkę slėpti** tikrąją padėtį nuo suaugusiųjų, kaip ir kitas problemas, susijusias su jų privačiu gyvenimu, socialiniais santykiais ar seksualumu.

Be to, galite stebėti, ar nėra tam tikrų įspėjamųjų ženklų, kurie, nors ir nėra aiškūs tokios padėties žymenys, gali sukelti įtarimą, kad ne viskas su vaiku yra gerai. Jei tokių simptomų yra, svarbu į juos atkreipti dėmesį ir manyti, kad susimąstyti, ar nekilo seksualinės prievartos ar išnaudojimo internete problema.

Šeimos dalyvavimas vaikui mokantis, lydėjimas ir kasdienis jų veiklos tikrinimas gali padėti tėvams anksti pastebėti įspėjamuosius ženklus. Erdvėje, kurioje išlaikomas artumas, dėmesys, pasitikėjimas ir dialogas, vaikai gali kreiptis pagalbos. Dažni pokalbiai apie jų kasdienę veiklą internete gali padėti tėvams pastebėti susirūpinimą keliančius elgesio pokyčius. Šios strategijos gali padėti laiku reaguoti, patvirtinti, ar problema egzistuoja, ir išspręsti ją, kol netapo dar blogiau.

Įspėjamieji ženklai, kurių reikia saugotis aprašyti toliau^{51,52}.

Elgesio pokyčiai: vaikas elgiasi ir veikia kitaip, yra irzlesnis, liūdnesnis, užsisklendęs, jautrus, apatiškas, gali kilti psichosomatinų problemų, sapnuoti košmarus, gali įvykti regresija, kilti valgymo ar miego sutrikimų, ir pan. Be to, vaikas gali stengtis gauti tėvų dėmesio asocialiu ar agresyviu elgesiu, laužyti šeimos taisykles, mokyklos nuostatus ar kasdienės veiklos ribas.

Pablogėję akademiniai rezultatai: sunku susikaupti, ir tai trukdo išlaikyti dėmesį klasėje, atliekant namų darbus ir laikant egzaminus. Vaikas, gali pradėti reguliariai praleidinėti pamokas ir nepateikti jokio paaiškinimo.

Socialinių santykių pokyčiai: jie gali reikšti nenorą dalyvauti grupinėje veikloje su klasės draugais arba staiga nuspręsti pakeisti savo draugų grupę.

Izoliacija: kai pasikeitus vaiko socialiniam elgesiui jis lieka vienas, vengia būti su savo amžiaus grupės asmenis ar tyrinėti intymius santykius.

Slaptasnis įrenginių naudojimas: vaikas staiga parodo didelį susidomėjimą savo privatumu, nenori dalytis mobiliuoju telefonu ar kompiuteriu, slepiasi ar reikalauja būti paliktas vienas, kad galėtų naudotis įrenginiu be priežiūros.

Susidomėjimas netinkamu seksualiniu turiniu: vaikas gali rodyti pernelyg didelį susidomėjimą pornografiniu turiniu, sakyti melagingus ar netinkamus seksualinius teiginius ar vartoti seksualinį žodyną, kurio nevartoja jo amžiaus vaikai. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į galimą netinkamą elgesį, kuris gali rodyti potraukį seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagai, kad būtų galima kuo greičiau gauti profesionalią pagalbą. Turėdamas reikiamų įgūdžių ir išteklių, vaikas galės tinkamai valdyti savo seksualinius impulsus ir gyventi įprastą gyvenimą už prievartos ciklo ribų.

51. Red.es: Monográfico Grooming <https://www.is4k.es/de-utilidad/recursos/recursos-didacticos-redes>.

52. „Save the Children“. Abuso sexual infantil: Manual de formación para profesionales https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/manual_abuso_sexual.pdf

3. Galimų seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete atvejų nustatymas

3.2 Radus seksualinės prievartos prieš vaikus ar jų išnaudojimo medžiagą

Eilinis interneto vartotojas, užsiimdamas įprasta teisėta skaitmenine veikla, tikriausiai nesusiduria su jokiais seksualinės prievartos prieš vaikus ir vaikų išnaudojimo vaizdais ar vaizdo įrašais. Šis turinys paprastai slepiamas iš viešojo interneto, taip sumažinant tikimybę, jog jis bus aptiktas, apie jį pranešta, jis pašalintas, o atsakingi asmenys patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Be to, skaitmeninės platformos žino apie šią problemą ir nustato griežtą politiką ir atskaitų teikimo procedūras, kovodamos su seksualinės prievartos prieš vaikus ir vaikų išnaudojimo medžiaga.

Bet koku atveju, naudotojas, internete susidūręs arba gavęs žinutę su **akivaizdžiu pavyzdžiu**, pvz., seksualinio atspalvio vaizdu ar trumpu vaizdo įrašu, kuriame aišku, kad pagrindiniai veikėjai yra vaikai, arba **užuominą** apie tai, kur tokio turinio rasti, arba kaip susisiekti su bendruomene ar platintoju, privalo apie tai pranešti. Kiekvienas pranešimas gali būti svarbus apsaugant vaikus nuo seksualinės prievartos ir išnaudojimo.

Daugiau informacijos apie seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos rūšis pateikta **10 puslapyje**.

Kita galima situacija – naudojantis socialiniais tinklais, žaidžiant vaizdo žaidimą ar naudojantis kita platforma gaunamas **pasiūlymas susisiekti iš suaugusio asmens**, kuris turi aiškių seksualinių ketinimų. Tokiais atvejais svarbu atsižvelgti į tai, kad siuntėjas gali bandyti surasti besinaudojančius vaikus.

Kad ir kokia būtų padėtis, **piliečių dalyvavimas yra labai svarbus**, kad internetas taptų saugesnis. Praneškite apie profilį, turinį arba interneto svetainę ir raginkite vaikus bendradarbiauti imantis šių priemonių. Kiekviena ataskaita yra svarbi ir gali padėti užkirsti kelią vaikų seksualinei prievartai.

Kaip pranešti

Jei **naudotojas** naudojasi socialiniu tinklu, dalyvauja forume arba žaidžia vaizdo žaidimą, praneškite apie tai pačiai platformai pagal turimas pranešimų parinktis (dažniausiai reikia spustelėti ant profilio arba pranešimų parinkčių arba naudotis platformos kontaktine sistema arba pagalbos tarnyba).

Jei naudotojas bando koku nors būdu pažeisti jūsų teises ar orumą, pvz., siunčia žinutes, susijusias su priekabiavimu, grasinimu ar bandymais šantažuoti, išsaugokite originalius pranešimus, be to, rekomenduojama išsaugoti ekrano kopijas, kad būtų galima apie jas pranešti policijai.

Radę su vaikais susijusią seksualinio pobūdžio **reklamą, interneto svetainę ar vaizdus**, kreipkitės į policiją ar praneškite apie tai paskambinę nacionaline specialia telefono linija. Yra kanalų pranešti apie tokį turinį teikimo, kuriuose apsaugoma informaciją pateikusio asmens tapatybė.

Jau vien seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos turėjimas yra nusikaltimas. Neatsisiųskite medžiagos ir neprisiekite jos teikdami pranešimą. Tiesiog pateikite tyrimui pradėti būtinus duomenis, pvz., interneto svetainės URL.

Daugiau informacijos apie pagalbą ir išteklius pateikta **24 puslapyje**

3. Galimų seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete atvejų nustatymas

3.3 Gairės šeimoms, kaip reaguoti

Tais atvejais, kai įtariate, kad vaikas gali būti nukentėjęs nuo seksualinės prievartos ar išnaudojimo internete, labai svarbu žinoti, kaip reaguoti, kad būtų išvengta tolesnių padarinių, užtikrintas jų saugumas ir situacija išspręsta.

1. Rodykite jiems besąlygišką paramą

Ramiai pasikalbėkite su nukentėjusiuoju nepavojingomis aplinkybėmis ir paaiškinkite, kad jis yra saugioje vietoje su žmonėmis, kuriais jis gali visiškai pasitikėti, kad jis gali laisvai reikšti savo nuomonę ir kalbėti apie tai, kas jam vyksta. Svarbu parodyti savikontrolę ir suprasti, kad jie yra labai pažeidžiami.

4.

Atrodai liūdnas, ar tau viskas gerai? Gal galiu padėti?

Kas būtų benutikę, kartu rasime sprendimą.

Tai gali nutikti kiekvienam, tai ne tavo kaltė.

Ar verčiau norėtum pasikalbėti su kuriuo nors kitu žmogumi, kuriuo pasitiki?

2. Išklauskite jų įvykių versiją

Šiame pokalbyje suaugusiojo vaidmuo turėtų būti klausytis ir lydėti vaiką neteisiant ir nedarant išankstinių prielaidų. Įsivaizduokite save jų vietoje, jie bando paaiškinti intymią, sudėtingą ir skausmingą patirtį. Pasistengti jų nenutraukinėti, suteikti jiems pakankamai laiko ir pabrėžkite, kad tai nėra jų kaltė, kad tai, kas jiems atsitiko, yra nusikaltimas. Vaikas gali patogiau jaustis kalbėdamas su kitu asmeniu, kuriuo jis pasitiki, arba gali geriau jaustis pasakodamas dalyvaujant bendraamžiui draugui, kuris žino apie jo padėtį.

3. Rinkite įrodymus

Labai svarbu pranešti apie visus galimus seksualinės prievartos prieš vaikus ar jų išnaudojimo atvejus. Todėl būtina paprašyti nukentėjusiojo pateikti visą įmanomą informaciją, kad policija galėtų ištirti piktnaudžiavimą ir nustatyti nusikaltėlio buvimo vietą. Būtina išsaugoti pirmines žinutes ir patartina nufotografuoti ekraną. Nors ir nemalonu, tai gali būti labai naudinga tyrimui. Saugos sumetimais įrodymai, vaizdai ir vaizdo įrašai turi būti rūpestingai saugomi, be to, niekam negalima leisti susipažinti su medžiaga.

Kreipkitės profesionalios pagalbos

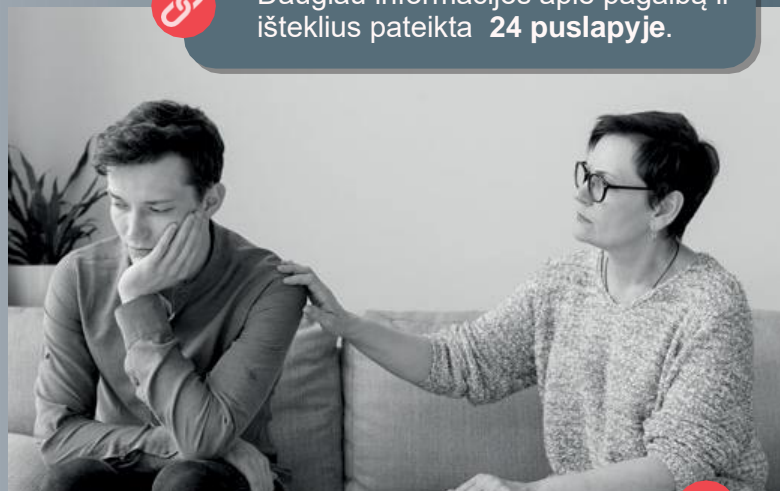
Seksualinė prievarta prieš vaikus yra rimta ir sudėtinga problema. Dėl šios priežasties rekomenduojama kreiptis į profesionalią konsultavimo tarnybą, pavyzdžiui, pagalbos liniją arba Saugesnio interneto centrą, prašyti psichologinės pagalbos sveikatos priežiūros tarnybose ir pranešti apie tai nacionalinei teisės saugos agentūrai.

Policijai nustačius, kad bet koks veiksmas, kuriuo siekiama pašalinti medžiagą, nepavojingas tyrimui ar teisiniui procesui, galite kreiptis į interneto platformas, kuriose buvo vykdoma prievarta, ir susisiekti su atitinkamais paslaugų teikėjais (pvz., susirašinėjimo platformas, socialinių tinklų administratorius ir t. t.). Užblokuoti naudotoją, pranešti apie jį ir turinį, kurį reikėtų ištrinti, galima ir naudojantis teisėmis, numatytomis Bendrajame duomenų apsaugos reglamente⁵³.

Labai svarbu prisiminti, kad kaltas yra ne vaikas, o asmuo, kuris prieš jį smurtauja tiesiogiai arba seksualizuodamas jo atvaizdą.

Besąlyginė draugų parama gali būti lemiamą, kad vaikas galėtų kalbėti apie susiklosčiusias aplinkybes ir jas įveikti.

Daugiau informacijos apie pagalbą ir išteklius pateikta 24 puslapyje.

⁵³ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis asmens duomenų apsaugos reglamentas) <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/2016-05-04>

3. Galimų seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete atvejų nustatymas

3.4 Patarimai pedagogams ir specialistams

Vaiko pasauliui priklausantys suaugusieji gali pastebėti ženklus ar požymius, kurie gali reikšti, kad vaikas susidūrė su seksualine prievarta ar išnaudojimu internete. Daug laiko su vaiku praleidžiantys specialistai, pvz., mokytojai, medicinos darbuotojai arba laisvalaikio ir sporto sektoriuose dirbantys asmenys, gali sužinoti apie šias situacijas ir turi sugebėti padėti nukentėjusiajam, teikti paramą ir užtikrinti, kad apie tai būtų pranešta.

Daugiau informacijos apie įspėjamuosius ženklus pateikta 20 puslapyje.

Kaip padėti vaikui, patiriančiam seksualinę prievartą ar seksualinį išnaudojimą internete?

Sužinoję apie situaciją, kurioje patiriama prievarta, **išlaikykite tinkamą požiūrį**. Tokio masto problemos negalima ignoruoti. Labai svarbu reaguoti ypač rūpestingai ir pagarbiai, kad būtų apsaugotas nukentėjusysis ir jo privatumas, netiesi ir nekaltinti. Kad atsakingiems specialistams būtų lengviau, patartina įtraukti šį klausimą į švietimo centro **veiksmų planą ir apsaugos protokolą**, taip pat atitinkamas veiklos procedūras vaikų sveikatos priežiūros įstaigose ar kitose tarnybose, tiesiogiai kontaktuojančiose su vaikais.

Palaikykite vaiką ir pasiūlykite saugią erdvę, kuria vaikas gali pasitikėti, ir kurioje galima pasikalbėti apie tai, kas įvyko. Tokiose situacijose vaikai ir paaugliai yra labai pažeidžiami ir iš baimės gali nereaguoti. Daugelis jų nežino, kad jie yra nukentėjusieji nuo nusikalstamos veikos ir gali jausti gėdą ar kaltę. Priminimas, kad jie turi tam tikrą žmonių ratą ir kad problemą galima išspręsti, gali paskatinti juos kalbėti apie savo patirtį ir pranešti apie prievartą.

Kreipkitės į paslaugas teikiančius specialistus ir informuokite šeimą ar globėjus, jei tai neduoda priešingo rezultato. Tokiose sudėtingose situacijose patartina kreiptis į profesionalus, dirbančius specializuotose švietimo, sveikatos ir socialinėse tarnybose. Policija ar nepilnamečių prokuratūros tarnybos taip pat gali pateikti rekomendacijų ir paramos teikiant ataskaitas.

Kiekviena seksualinės prievartos prieš vaikus ir jų išnaudojimo internete situacija sukelia rimtą pavojų atitinkamo vaiko ir daugybės kitų vaikų saugumui. Apdairiai ir greitai reaguojant galima sumažinti pasekmes vaikui ir užkirsti kelią naujiems prievartos atvejams.

Skambinkite pagalbos telefonu, Saugesnio interneto centrui ar savo šalies teisėsaugos institucijoms.

4. Svarbūs ištekliai

4.1 Organizacijos, kovojančios su seksualine prievarta prieš vaikus

Pasaulyje yra daug organizacijų, kovojančių su seksualine prievarta prieš vaikus ir jų seksualiniu išnaudojimu internete. Jos teikia paramą ir pagalbą nukentėjusiesiems ir jų šeimoms. Šias tarnybas būtina žinoti, kad bet kuris suaugęs asmuo ar vaikas galėtų su jomis susisiekti susidūrus su prievarta, kilus jos pavojui ar abejojant, ar nekilo tokia problema. Nors kiekvieno subjekto specialiosios procedūros gali skirtis, paprastai galime išskirti tai:

Policija: teisėsaugos institucijos paprastai turi specializuotas grupes, kovojančias su seksualine prievarta prieš vaikus ir jų išnaudojimu internete, kurios taip pat teikia pagalbą nukentėjusiesiems.

Saugesnio interneto centrai: a Europos geresnio interneto tinklo vaikams (angl. *Better Internet for Kids*) dalis. Jie yra atsakingi už informuotumo didinimo ir mokymo programų rengimą, siekiant internete apsaugoti vaikus ir paauglius, ir už pagalbą ir specialių telefono linijų palaikymą šiais tikslais.

Pagalbos telefono linijos: organizacijos, kurios teikia rekomendacijas ir padeda išspręsti konkrečias problemas. Jos gali veikti pagalbos telefonu tarnybos forma, teikti paslaugas internetu arba tiesiogiai.

Specialios telefono linijos: organizacijos, padedančios žmonėms pranešti apie vaikų seksualinio išnaudojimo turinį internetinį ir jį pašalinti. Jos taip pat teikia informaciją, kuri gali būti naudinga bandant padėti prievartą patyrusiems vaikams.

Nukentėjusiųjų asociacijos ir kitos specializuotos organizacijos: priežiūros, orientavimo ir paramos programos, pagal kurias nukentėjusiesiems padedama atsigausti, rengiamos informuotumo didinimo kampanijos ir t. t.

Technologinės iniciatyvos: šiomis programomis siekiama patobulinti automatinius seksualinės prievartos prieš vaikus medžiagos internete aptikimo procesus, kad būtų lengviau ją užblokuoti ir ištrinti, identifikuoti nukentėjusiuosius, kurioms reikia pagalbos, ir pažeidėjus, kurie turi būti patraukti baudžiamojo atsakomybėn ir gydomi.

4.2 Kaip rasti svarbių išteklių savo šalyje

Tinkamiausią paramos ar orientavimo tarnybą arba pagalbos centrą tam tikroje šalyje galima pasirinkti iš šių organizacijų išteklių sąrašų:

Geresnis internetas vaikams (angl., *Better Internet for Kids*, BIK):

Europos platforma, kurios tikslas – didinti piliečių informuotumą apie vaikų saugumą internete. Joje pateikta informacijos apie saugesnio interneto centrus, pagalbos linijas ir karštąsias linijas visoje ES:
<https://www.betterinternetforkids.eu/web/portal/home>

INHOPE

Tarptautinė organizacija, kovojanti su seksualine prievarta prieš vaikus internete ir daugelyje šalių siūlanti specialių telefono linijų sąrašą <https://www.inhope.org/>

ECPAT

Tarptautinė organizacija, ginanti vaikų teises kovoje prieš vaikų seksualinį išnaudojimą: <https://www.ecpat.org/what-we-do/report-child-exploitation/>

EUROPOLAS

Europos Sąjungos policijos agentūra, teikianti paramą nacionalinėms policijos institucijoms, kovojančioms su tarpvalstybiniais nusikaltimais, ypač sudėtingais ir sunkiais nusikaltimais, pvz., seksualiniu vaikų išnaudojimu:
<https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/child-sexual-exploitation>

Informuotumo didinimo kampanija „Ištark „Ne!““ (angl. „Say No!“):
<https://www.europol.europa.eu/sayno>

Iniciatyva „TraceAnObject“, kuria siekiama piliečių bendradarbiavimo teikiant informaciją apie galimą kasdienių objektų, pateiktų seksualinės prievartos prieš vaikus vaizduose, kilmę:
<https://www.europol.europa.eu/stopchildabuse>

HelpLinks.eu

Nuo policijos nepriklausomų visame pasaulyje teikiamų paslaugų, kuriomis siekiama padėti asmenims, turintiems su vaikais susijusių seksualinių interesų, sąrašas:
<http://helplinks.eu>

4. Svarbūs ištekliai

4.3 Svarbūs ištekliai Ispanijoje

Nacionalinis kibernetinio saugumo institutas INCIBE:
www.incibe.es

INCIBE kibernetinio saugumo pagalbos linija **017**
www.incibe.es/linea-de-ayuda-en-ciberseguridad

Saugesnio interneto centras „Internet Segura for Kids“
www.is4k.es

Speciali telefono linija „CASI“
www.is4k.es/denuncia-casi

Guardia Civil (teisėsauga) **062**
www.guardiacivil.es

Nacionalinės policijos pajėgos **091**
www.policia.es

Nepilnamečių prokuratūra:
www.fiscal.es/web/fiscal/-/menores

www.aepd.es/canalprioritario

Piktnaudžiavimo vaikais prevencijos asociacijų federacija Ispanijoje (FAPMI)
www.fapmi.es

www.anar.org **900202010**

Pantallas Amigas
www.pantallasamigas.net

4.4 Svarbūs ištekliai Portugalijoje

Portugalijos paramos nukentėjusiesiems asociacija (APAV)
<https://apav.pt>

Saugesnio interneto centras „Centro Internet Segura“
www.internetsegura.pt

4.5 Svarbūs ištekliai Maltoje

Maltos policijos pajėgos
<https://pulizija.gov.mt/BeSmartOnline!>
www.besmartonline.org.mt

CHILD ABUSE

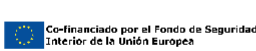
Daugiau informacijos rasite
www.incibe.es/en/stop-child-abuse

GOBIERNO DE ESPAÑA

VICERREINADO DE TURQUÍA DEL GOBIERNO MINISTERIO DE ASUNTOS ECONÓMICOS Y TRANSACCIONES CÍVILES

SECRETARÍA DE ESTADO DE DIGITALIZACIÓN E INTELIGENCIA ARTIFICIAL

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Vilniaus miesto savivaldybė 188710061, Konstitucijos pr. 3, LT-09601, Vilnius
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL REKOMENDACIJŲ SIEKIANT UŽKIRSTI KELIĄ VAIKŲ IŠNAUDOJIMUI INTERNETE
Dokumento registracijos data ir numeris	2021-03-01 Nr. A51-18376/21(3.3.2.26E-AD17)
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	–
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Lina Pupelienė, Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo skyriaus patarėja, Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo skyrius
Sertifikatas išduotas	LINA,PUPELIENĖ LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2021-03-01 12:49:40 (GMT+02:00)
Parašo formatas	XAdES-EPES
Laiko žymoje nurodytas laikas	–
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2020-06-03 19:52:42 – 2025-06-02 23:59:59
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "Dokumentų valdymo sistema Avilys, Vilniaus miesto savivaldybės administracija, į.k.188710061 LT", sertifikatas galioja nuo 2018-12-27 14:17:37 iki 2021-12-26 14:17:37
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	1
Pagrindinio dokumento priedamų dokumentų skaičius	–
Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)	–
Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)	–
Priedamo dokumento registracijos data ir numeris	–
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Dokumentų valdymo sistema „Avilys“, versija 3.5.34
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2021-03-01 13:06:01)
Paieškos nuoroda	–
Papildomi metaduomenys	Nuorašą suformavo 2021-03-01 13:06:01 Dokumentų valdymo sistema „Avilys“